

BLAJUL

ANUL III. Nr. 5.

MAIU 1936.

BLAJUL

ANUL III. Nr. 5.

MAIU 1936.

CUPRINSUL :

<i>V. Stoica</i>	Tineretul anului 1848
<i>Eugen Bucur</i>	Adunarea națională „valahă” 1848. (trad.)
<i>George Popa</i>	Isus peste țărini (versuri).
<i>Teodor Racovițan</i>	Ratarea intelectualilor
<i>V. Copilu Cheatră</i>	Scrisoare din țară (versuri)
<i>Celestin Cherebețiu</i>	Originea și dezvoltarea cântărilor bisericești din Transilvania
<i>Nin. Haiducu</i>	Seară
<i>Virgil Fulicea</i>	Indreptar pentru o mișcare
<i>G. Cifarelli</i>	Doi copii (după Pascoli)
<i>Dr. N. Lupu</i>	Muntele Athos sub jurisdicția bisericii apusene — O scri- soare a papei Inocențiu III, către călugări

Cronici: **Dioniș Popa:** Săptămâna cărții; **Virgil Fulicea:** N. **Crainic:** Puncte cardinale în haos.

Cărți: **C. Petrescu:** Nirvana (*N. Comșa*); **Ion Pillat:** Portrete lirice (*V. Stoica*); **Adrian Maniu:** Din poeziile Carmen Sylvei (*V. Stoica*); **Dr. Nic. Brînzeu:** Semănătorul — Catihetica (*T. Aștileanu*).

Carnet: R. B.

Insemnări: Octav Suluțiu și Unirea; O. Ghibu și Mitropolitul Vasile Suciu, Apeluțul Aștrei: (*V. Stoica*).

Coperta: Avram Iancu.

Exemplarul Lei 10.

Tineretul anului 1848

E gata să ne depășască încă o primăvară românească, mereu alta, cu bucuriile și suferințele ei, dela 1848 încoace. Pentru noi de aici și pentru Românismul de pretutindeni, 1848, este o piatră de hotar între o viață veche și o alta nouă, mai bună și mai prielnică. Anul desmorțirii, anul descătușerii aproape imediate. De atunci sufletul neamului a străbătut, impetuos, în galop, o perioadă de timp, — istoria, — ca să se regăsească întregit în marea alvie a zilelor ce au urmat războiului ultim. Fusese prea mult încercuit, prea mult sufocat acest suflet, ca, odată descătușat, să nu respire, prin toți plămânii ființei lui, aerul dătător de viață.

Intr'adevăr, ceea ce n'a putut realiza Românismul în cursul alor aproape 1000 de ani de ființare istorică, a realizat în acest interval de opt decenii: Eliberarea de sub apăsarea nedreaptă a streinului, independență, unitate națională, început de consolidare și afirmare a vigurozității înăuntru și în afară.

Dece considerăm anul 1848 ca început al unei vieți nouă, dece am mers de atunci într'un ritm nebănuit de repede? Pentru că ne-au favorizat împrejurările — vor spune unii. Până atunci n'am fost maturi, n'am avut o conștiință a posibilităților noastre.

Dar cum, acest an a adus schimbarea lucrurilor? De unde schimbarea miraculoasă?

Au spus mulți că 1848 se datorește unor tineri veniți din străinătate, imbibăți cu ideile revoluției franceze, dornici și ei de revoluție. Românul, prin firea lui, e aplicat imitației, maimuțării, deci nu se putea desminti.

Socotim însă că această explicație nu este multumitoare, fiindcă nu putem reduce întreaga noastră mișcare de regenerare națională, la un simplu act de imitație. Sunt momente hotărâtoare în istoria popoarelor când anumite fenomene, caracteristice pentru evoluția lor ulterioară, se produc aproape concomitent.

În toate țările europene situația înainte de acel an nu era de invidiat. Referindu-ne la Ardeal, vom constata acelaș lucru. Tensiunea în raporturile dintre nația majoritară românească — oprimată și între nația minoritară maghiară — oprinatoare, ajunsese la maximum. Și convingerea noastră este, că chiar dacă n'ar fi izbucnit revoluția în celelalte țări apusene, aici tot ar fi izbucnit, fiindcă era nevoie de o limpezire de ape și fiindcă se ridica înflăcărată și dârză generația nepoților lui Horia.

Să gele acestuia, vărsat pentru dreptate, în cetatea unde intrase odată biruitor Mihai cel viteaz și absorbit de pământul Ardealului martirizat, începea să ardă, să indemne la luptă izbăvitoare.

1848, e anul în care tinerețea, într'un singur suflet, într'un singur gând, a pășit curajoasă în luptă. E anul nepoților lui Horia aici în Ardeal, anul fiilor lui Tudor dincolo în Principate. În acea împrejurare secretul răscrucii de drumuri a acestui an. Tinerețea se detașază din mersul ei normal de până atunci ca să scrie istoria faptelor.

Tinerete zănatică, tinerețe nebună — au catalogat-o și o cataloghează unii în comoditatea jilțului de piele și'n tihna bătrânețelor venite să le răsplătească o vieață de huzur, o vieață lipsită de griji.

Tinerete eroică, desinteresată, — vor spune alții, pentru cari voluptatea vieții stă în lupta continuă pentru un ideal.

În materie de apreciere, libertatea fiecăruia este nespusă. Putem să o influențăm într'un fel sau altul, dar adevărul stă veșnic acelaș. Și oricât am căuta să atribuim merite în dreapta și în stânga, linia luminos trasată de generația tinăară în mișcarea Românilor din 1848, nu poate fi acoperită. Din ea se desprinde, măreață, figura legendară azi — reală ieri — a lui Avram Iancu.

Număra abia 24 de primăveri, dar în vinele lui curgea sângele arzător al lui Horia. Pământul pe care acesta îl călcuse, munții aceia — veșnic izvor de energie românească — azi încă lăsați în plata Domnului — cu stâncile lor, cu ecoul suferințelor din ce în ce mai puternic, nu putea să dea atunci un alt om decât pe Iancu. Curaj, hotărîre, demnitate — iată calități care l-au împus conducător de generație. S'a desprins de lumea care nu-l putea înțelege, s'a retras în munții lui, pentru a trece la fapte.

Toată tragedia momentului acestuia istoric, a sesizat-o Lucian Blaga, când a scris drama „Avram Iancu“.

Găsim acolo, printre altele, o scenă dela congresul comitetului național ținut la Sibiu. De o parte oameni „pașnici“ — reprezentanți ai vechii generații — de altă parte Avram Iancu — spiritul cel nou, gata de luptă și sacrificiu.

Spicuim, la întâmplare, pasagii din spusele lui, pentru a reliefa înțelegerea momentului istoric:

„Ce ați dobândit cu măsura chibzuințelor și cu umilinta căruntețelor dvoastră? Ați cules doar făgădueli dela înalte locuri. Făgăduelile sunt înșelătoare, dar ceea ce se petrece în fața noastră nu e numai vedenie de om năuc... Trăim în împărăția morții, domnilor — unde nu hotărâsc bunele cuvinți pe cari v'ați adunat să le lăudați, ci poruncile sângeului care se apără. Ceasul lumii, ceasul care bate, ne încearcă puterile nu înțelepciunea.

Sub ceasul care bate, ajung la drepturi cei cari le cuceresc, nu cei cari le cerșesc. Cu jalbele de până acum suntem cerșetori, și nici măcar vrednici de milă, căci nu se stă cu mâna întinsă la poarta vânturilor... Nu mi-am ridicat glasul aici ca să vă dau prilej de a mă dojeni că nu cinsteț vârsta. Țin numai să spun că este ceva mai de preț decât vârsta: e neamul nostru cel fără de vârstă ca soarele, ca apa și ca muntele... Locul meu nu e aici și n'o să fie nici odată aici. Dvoastră dacă v'o plăcea, țineți ședință necurmată, luați hotăriri și dați sfaturi de blândețe, până când s'or îndura Ungurii să vă strângă la piept cu fraternitatea lor. Eu mă duc să-i strâng așa cum îmi place mie și cum cred eu că trebuie strânși toți semănătorii de moarte". L. B. Avram Iancu. (pg. 49—55).

„Sub ceasul căre bate ajung la drepturi cei cari le cuceresc nu cei cari le cerșesc", a fost lozinca acestor tineri, rupători de tradiții în lupta politică a Românilor. Momentele — răscruci de drumuri — istorice, însemnează fapte, însemnează acțiune, dinamism. Calea aceasta a faptei însă, n'o pot urma decât tinerii cu elanul lor, cu căldura sângeului clocotitor gata de jertfă totală.

Sub impresia acestor afirmații cineva ar putea obiecta că suntem pe teren greșit. Ne-ar pune în față figurile din altă generație (?) ale lui Timoteiu Cipariu, Simion Bărnuțiu, Aron Pumnu, etc., cari de fapt ar fi făcut anul 1848. Să nu se uite însă, că aceștia n'au fost decât purtătorii de cuvânt ai aspirațiilor poporului, preconizând, ca mijloc de luptă, vechea cale a cererilor și a pertractărilor. Ca ideie, 1848 le aparține lor, dar ca metodă le aparține tinerilor. Și metoda de atunci încoace s'a dovedit eficace, fiindcă, „nu se stă cu mâna întinsă la poarta vânturilor“...

V. Stoica

Despre adunarea „națională“ valahă dela Blaj,

care în ultimele zile a ținut spiritele atât de încordate în cele două patrii, primim din Ardeal, din mâni sigure, următoarea descriere fidelă.¹⁾

Cel dintâi prilej pentru adunarea națională valahă din urmă, ținută la Blaj și devenită însemnată, l-a dat după cât știm, un ordin al guvernatorului nostru, care a obligat pe episcopii valahi uniți și neuniți să liniștească, prin preoții dela sate și prin protopopi, poporul care începea ici și colea să se răsvrătească și să-l facă a înțelege legile mai nouă, natura mișcărilor din patria maghiară.

În urma acestui ordin, episcopul Lemeny a chemat în fața sa pe preoți, unul câte unul, și împreună cu ei locuitorii mai inteligenți, ca să-i informeze despre starea lucrurilor, între timp dându-se vacanța de Paști, clericii cari mergeau spre casă fără știrea și învoirea episcopului, după cum se spune, la îndemnul lui Bărnuțiu au cutreerat țara și au chemat pe ziua de 30 Aprilie, în numele episcopului, pe preoți la adunare, împreună cu locuitorii pricepuți pe cari aveau să-i ia cu ei, iar localitățile apropiate le-au invitat la o prezentare în masă.

¹⁾ Gazeta oficială maghiară Közlöny din Budapesta a publicat în numerii 4 și 5, din 11 și 13 Iulie 1848, o amănunțită dare de samă despre Adunarea națională dela Blaj, ținută pe Câmpia libertății la 3-15 Maiu 1848.

O reproducem în traducere cu gândul că va interesa pe cititorii revistei, din două motive: pentru amănuntele ce ni le oferă cu privire la modul cum a decurs adunarea și pentru felul cum această manifestație politică națională a fost privită de autoritatea ungarască.

Un calcul simplu e suficient pentru a forma o judecată despre mulțimea ce trebuia să se prezinte la Blaj în urma acestui ordin.

Indată după stabilirea termenului s'au răspândit vești înspăimântătoare în toate părțile prin țară, că Valahii se pregătesc cu miile, pentru locul fixat. În urma acestor vești scaunul gubernial a trimis un ordin mai nou episcopilor valahi, ca să aleagă o altă zi, în care numai preoțimea să se prezinte la Blaj cu 1—2 Valahi mai pricepuți din poporul de rând. Acest al doilea termen a fost fixat pe 15 Mai și deoarece, împotriva ordinului categoric, valahimea ațâțată de agitatori a hotărît să-și urmeze preoții în număr mare la adunare, vrednicul nostru guvernator a mijlocit și aducerea unei forțe militare.

Din partea scaunului gubernial s'a trimis un comisariat, al cărui președinte fu numit Szabó Ludovic, consilier al scaunului gubernial. Urmările au arătat că agitatorii Valahilor s'au simțit de capul lor îndreptății să organizeze din adunarea preoțească în formă legală o adunare națională valahă în afară de lege, a cărei întreagă construcție a arătat limpede că, departe de zăpăceala improvizării, a pus înaintea ochilor un plan premeditat. În ziua de 13 seara, în o parte a Blajului pe un câmp deschis și larg și prin toate ulițele orașului se putea vedea o mulțime de popor, pe care au adunat-o agitatorii prin darea de știre că acum i se va aduce la cunoștință libertatea (așa numesc ei ștergerea robotei).

Generalul Schuster incredințat cu comanda armatei avea îndrumări cari nu-l puneau sub ordinele comisarilor scaunului gubernial nici chiar în măsura cea mai mică și el fu incredințat și să judece dacă consfătuirea decurge corect, ceace apare dintr'un punct al îndrumărilor sale, în care se dispune ca pe fiecare om să-l lase liber a vorbi și având în vedere că membrii acestei adunări nu cunosc obiceiul consfătuirii, să le treacă cu vederea și dacă s'ar spune cuvinte cari în alte adunări ar fi oprite, — aceasta o dovedește și împrejurarea că la provocarea comisarilor scaunului gubernial nu s'a supus nici în cea mai mică măsură și, cu sau fără de intenție, prin fiecare pas al său, a dat prilej poporului să creadă că e trimis pentru apărarea poporului și pentru înălțarea serbării, și nici nu-i mirare, dacă, poporul s'a întărit în credința aceasta înțepită de agitatori, când :

1. Ostașii cari soseau în oraș, fiind primiți cu urale de către popor, afară de singura companie de Secui, care și-a ocupat locul în tăcere, cealaltă soldăție, răspunse cu urale la aclamările poporului.

2. Nefolosind nimic somația comisarilor scaunului gubernial, cari voiau să posteze o companie în piață, întreaga armată și-a făcut popasul în partea de răsărit a orașului, în câmp, pe când poporul mutându-se din oraș la câmp, depărțișor spre apus de oraș, a ținut sfatul, așa că întreg Blajul despărția armata de popor. Scandalul l-a mărit și faptul că ofițerul postase tunurile și compania care le păzea în piață și de acolo printre injurături fu alungat la câmp de ofițerul superior.

3. Fiind invitat din partea unei delegațiuni ca, pentru înălțarea serbării să ordone tragerea de salve cu tunurile, a promis acest lucru numai decât și a întrebat că pe când să dea ordin de tragere și, dacă scaunul gubernial n'ar fi intervenit energic, era gata, de câte ori s'ar fi dat semn, să tragă și astfel să pună sigilul aprobării pe fiecare punct al „petito”-ului; și așa s'a tras când s'a amintit numele împăratului în rugăciunea lor și la închiderea adunării, care lucru și-a arătat indeajuns roadele-i păgubitoare.

Duminecă, în 14 Mai dimineața, după serviciul divin, s'a deschis prima adunare sub forma sfatului bisericesc superior preliminar, cam pela ora 11. Un profesor eliminat cu câțiva ani mai înainte, Bărnățiu, s'a urcat pe pedestalul pregătit în acest scop și a explicat într'un mod particular, sugestiv, punctele petiției valahe ce are să se anexeze aici, precum vom vedea mai jos.

În asistența acestei adunări au fost numeroși preoți și inteligenți; de altă parte o mulțime imensă din clasa țărănească.

Nu putem da icoana mai reală a întregii consfătuiri, decât dacă o prezentăm ca model în forma ei gramaticală particulară.

Să ni-l închipuim deci pe orator pe pedestal și în apropierea sa, la o parte, fracțiunea mai înțelegătoare cu sentimente ungurești, dincolo grupul Valahilor exaltați.

Oratorul: Libertate! Egalitate! Frațietate! Pentru aceste luptăm. Fraților, Romanilor! Liber e iobagul?

Strigăt: Nu!

Oratorul: Trebuie așa dar liberat. Așa-i?

Strigăt : Da !

O. Dar suntem oare egali ?

Str. Nu !

O. Și trebuie să fim deci egali, așa-i ?

Str. Da !

O. O națiune trebuie să fie ca cealaltă, așa-i ?

Str. Așa !

O. Așa dar a patra națiune ?

Str. Da !

O. Nu-i așa că în aceasta nimeni nu ne poate împiedeca ?

Str. Nimeni !

O. Romani ! Vreți, nu-i așa, să fiți liberi ?

Str. Da !

O. De acum nu va fi nici domn, nici slugă. — Trăiască egalitatea ! Trăiască națiunea valahă !

Str. Trăiască !

O. Națiunile Ardealului de acum vor merge una lângă alta, nu una după alta, așa-i Romanilor ?

Str. Așa-i ! Cluj / Central University Library Cluj

O. Trebuie să luăm parte la adunarea legilor !

Str. Da !

O. În proporție numerică, altfel nu-i dreptate !

Str. Așa-i !

O. Limba legiferării, limba diplomatică va fi cea ...

Câtiva maghiarofili : Maghiară !

Mulți : Latină !

Cei mai mulți : Valahă !

O. Iar limba consfătuirii ?

Mai mulți : Valahă, maghiară, germană, ca în Elveția.

O. Relațiile urbariale încetează, nu-i așa ?

Str. Da !

O. Pe calea răscumpărării și a despăgubirii ?

Str. Nu ! Cu aceste n'avem nimic de a face.

O. Trebuie să avem și teritoriu separat ?

Str. Adevărat !

O. Unde așa dar e în majoritate valahimea, să se cheme pământ valah ; unde e maghiarimea, pământ unguresc !

Str. Așa-i !

O. Astfel ar putea fi județul Hunedoara, ținutul Făgărașului, Câmpia.

Str. Da.

O. Egalitatea presupune și comunitate administrativă și juridică, nu-i așa, fraților ?

Str. Așa-i!

O. O parte proporțională îi trebuie așa dar neamului nostru, națiunii valahe, nu-i așa ?

Str. Așa-i! Trăiască națiunea valahă !

Un preot din Șimleu. Amintește liberalismul constituției celei nouă din patria maghiară, preamărindu-l.

Str. Taci!

Preotul din Șimleu : cere ascultare.

Str. Taci!

O. Limba administrației și a consfătuirii pe pământul valah să fie exclusiv cea valahă, nu-i așa ? (pauză) Dacă suntem liberi, nimeni nu are dreptul să dispună de noi, fără de noi. Așa-i ?

Str. Așa este !

O. Așa dar nici dieta ardeleană ?

Str. Nici ea !

O. Atunci, fără de noi, nu poate fi vorba nici de unire ! ?

Str. Nu!

O. Așa-i, fraților, Romanilor, că noi nu voim unirea ?

Str. Nu! Nu!

O. Să nu fie unire !

Str. Să nu fie !

O. Nu va fi unire.

Str. Nu! Nu!

O. Și dacă totuși va fi unire, națiunea valahă va protesta împotriva ei, nu-i așa ?

Str. Da !

O. Și va trimite soli la împăratul, ca să o apere ?

Str. Bine !

O. Trăiască împăratul !

Str. Trăiască ! Trăiască !

O. Împăratul a voit totdeauna binele poporului. Așa-i ?

Str. Așa !

O. Aristocrația nici odată n'a iubit poporul !

Str. Adevărat!

O. Nouă toate împăratul ni le-a dat!?

Str. Așa-i! Trăiască împăratul!

Intr'un fel asemănător fu explicată și ideea frățietății.

Ca să putem înțelege scena următoare, trebuie să notăm că fiul unui nobil valah din Juc, cu numele Micaș, care mai înainte se numea Mikes, pentru ațâțările-î primejdioase, a fost prins cu câteva săptămâni mai înainte.

Acum au început să discute despre acest prizonier.

O. Pe Micaș trebuie să-l scăpăm cu de-a sila, chiar și cu forța, nu-i așa?

Str. Trebuie scăpat numaidecât!

O. Tiranii noștri l-au prins pe nedreptul.

Str. Jos cu ei!

O. Este în cetatea din Oșorheiu.

Str. Să mergem acolo cu toții! Să-l scoatem (strigăte îngrozitoare: „Jos cu tiranii“ !)

Cățiva: Să meargă o delegație la guvernator și să ceară ca numaidecât să fie slobozit!

Str. Bine! Și dacă nu-l vor slobozi, îl slobozim noi; acum-a libertate, nu-i iertat să prinzi pe nimeni. Poate și vorbi oricine ce vrea.

Alții: Să trimitem o rugare la comisarul scaunului gubernial!

Răspuns: Nu! nu!

Cățiva: Nu vă aprindeți, domnilor!

Alții: Jos cu el!

Acum s'a urcat un tânăr pe piedestal unde a condus pe tatăl lui Micaș și, punând mâna pe capul lui cărunț, zise!

„Romanilor! Fraților! Priviți la bătrânul zdrobit de poveri și tiranie, al cărui fiu suferă închisoare pentru cuvintele-î despre libertate“! (senzație uriașă, strigăte îngrozitoare: „Jos cu dușmanii noștri! Să-l eliberăm numaidecât“ !)

Mai mulți oratori au vorbit timp de un sfert de oră despre nelegiuirile Ungurilor; despre împrejurările prinderii lui Micaș, amenințând cu timpul în care vor avea să dea seama. Alții ridicau mâinile și pumnii deasupra capului, își smulgeau părul, își băteau pieptul, etc.

Trebue să notăm aici, în trecut, că Micaș, bătrânul gârbovit sub tiranie, e un nobil valah instărit, care are mai mulți iobagi, cu cari se poartă, după cum se știe, prea fără de milă, — mai departe că la anul 1841, când în adunarea din județul Cluj s'a pomenit mai întâiu de către Kovács Ludovic că la clacă au drept și clăcașii și că claca nu poate fi privită ca și cum ar fi dreptul exclusiv al domnilor de pământ, tânărul Micaș botezat acum de martir al libertății, a adus pentru răsturnarea acestui principiu cei mai mulți corteși la adunarea publică. E și acesta un semn al uneltelor de cari se folosesc agitatorii pentru a ațâța pe Valahi.

Cățiva au luat cuvântul, îndemnând la moderațiune, dar au fost ocărăți; alții au îndemnat națiunea valahă să aibă încredere în Unguri.

Urlete: Nu ne trebuie nouă nici Sas nici Ungur! Fiecare ne amăgește, ne promite, fiecare ne înșală.

Alții: Țara și așa a noastră a fost, ne-au luat-o cu puterea, e timpul să se învârtă roata.

Alții: Noi nu suntem vite, noi suntem liberi, suntem nație.

Strigăte: Trăiască împăratul! Trăiască națiunea valahă!

Părerii contrare n'au fost.

Trebue notat că în aceste discuții purtătorii de cuvânt au fost Bărnuțiu, Barițiu, Laurian.

* * *

Națiunea valahă dorește ca națiunile respective să nu ia în desbatere chestiunea unirii până când națiunea valahă nu va fi reprezentată în dietă ca națiune constituțională prin reprezentanții săi; în caz contrar face protest.

În ziua următoare, după serviciul divin, au chemat la deschiderea adunării pe comisarii scaunului gubernial, cari, deschizând adunarea și îndrumând poporul să se sfătuiască în liniște și pace, i-au incredințat pe episcopi cu conducerea adunării.

Au fost de față la adunare numeroși Unguri a căror mulțime a adus-o aici de o parte nădejdea că, influențând asupra conducătorilor mai cu trecere, vor putea da o îndrumare bună adunării, iar de altă parte setea, setea după noutăți; au fost însă mai mulți, cari renegând neamul, ai cărui membri a se socoti a fost până acum cea mai mare a lor mândrie, au intrat

în rândurile Valahilor și au jurat să răspândească naționalitatea valahă : cum sunt : fostul prefect al județului Hunedoara Nopcea Vasilica, Iordan Dominic și Gola Ludovic, dintre cari unul cu câțiva ani în urmă a avut duel, pentrucă cineva l-a numit Valah.

Depărtându-se din adunare comisarii scaunului gubernial, poporul a năvălit pe câmpul larg de lângă Blaj, pe care l-au botezat Câmpul Libertății.

Surprinzătoare a fost orânduirea întregii adunări. În mijloc era tribuna oratorilor, împodobită cu numeroase steaguri rusești, între cari numai un steag austriac s'a putut vedea. În jurul tribunei oratorilor mulțimea a format un cerc mai larg, a cărui margine era ocupată de Valahii cari ședeau. Din acest cerc larg se deschideau 12 ulițe în toate părțile și această ordine nu a fost stricată dela începutul adunării până la sfârșitul ei, deși mulțimea a acoperit întreg terenul.

În felul sugestiv de mai sus, cu întrebări și cu răspunsuri a decurs sfatul și aici, unde diferiții oratori cu mâinile duse la gură au urlat întrebările în spre ulițe, din cari a răsunat totdeauna răspunsul dorit.

În această adunare s'a depus jurământul aici anexat,*) aici fu hotărît și punctul al 16-lea, care deasemenea se poate vedea în anexă**). În sfârșit e S. . . . (episcopul Șaguna) și Nopcea Vasilica cu încă 30 de indivizi au fost numiți în delegație, ca să meargă la împăratul în Viena pentru înaintarea petiției. Episcopul Lemeny a fost încredințat ca, însoțit de 100 Valahi, să înainteze aceeași petiție dietei ardelene.

De notat că în ziua următoare adunarea s'a ținut în aceeași formă, dar cu o mulțime de popor mai puțin numeroasă, numai de dragul ceremoniei, cu citirea punctelor vorbirea lui S. . . . și dispozițiile în vederea petiției ce trebuie înaintată pentru eliberarea lui Micaș. Urmă închiderea adunării.

În 17 Mai adunarea s'a deschis în fața catedralei sub președintele ordinar al lui Ioan Lemeny și Andrei S. . . .

*) Se dă în notă cunoscutul jurământ depus pe Câmpia Libertății.

**) Națiunea valahă dorește ca națiunile respective să nu ia în desbateră chestiunea unirii până când națiunea valahă nu va fi reprezentată în dietă ca națiune constituțională prin reprezentanții săi; în caz contrar face protest.

Cu ocaziunea verificării procesului verbal anterior, la citirea punctului al 10-lea al petiției s'a făcut propunerea că, deoarece armata valahă de grăniceri are plângeri atât în privința proprietății cât și în privința serviciului anevoios, să se mijlocească asanarea cât mai grabnică a acestora. Propunerea s'a primit.

S'au întregit delegațiile numite în ziua de ieri și, în afară de acestea, s'a numit o comisiune din membrii valahi, în majoritate din județul Sibiu, sub prezidiul lui Bărnuțiu, cari au fost obligați să urmărească neconținut, cu atențiune, cauza valahă și să informeze națiunea despre răspunsul ce trebuia primit dela Maiestatea Sa și dela dietă.

În sfârșit s'a numit o comisiune numeroasă, ca aceasta să aducă la cunoștința primului comisar al scaunului gubernial că, adunarea terminându-și lucrările, îl roagă să vină la fața locului și să închidă adunarea în felul obicinuit. După ce comisarul scaunului gubernial a apărut în mijlocul puternicelor strigăte de „trăiască“ ! s'au cântat mai multe cântări de mulțumită pentru mila Atotputernicului și au rostit o rugăciune pentru viața lungă a Maiestății Sale ; după acestea comisarul scaunului gubernial a declarat adunarea de închisă.

Întreaga serbare a încheiat-o cuvântarea lui Ioan Lemeny, în care binecuvântând poporul l-a indemnă la supunere și l-a rugat ca, până la întărirea și publicarea legilor despre raporturile urbariale, să facă serviciul obicinuit.

În urma acestora adunarea s'a împrăștiat între bubuit de tunuri și sunet de clopote.

Trebuie să mai amintim încă luminația de Duminecă seara. Peste două transparente, portretul împăratului roman Traian, în mărime naturală. În jurul acestora, 3 steaguri rusești și unul austriac.

trad. Eugen Bucur

Isus peste țarini

Au trecut pe-aicea apele amiezii
Și-au băut din ele oamenii și iezii.
Vara urcă'n plante și'n frunzare
Ca o inimă în rodul mare.

Iată pe Isus cu pas de stea
Peste holde. Spic nu tremura.

Nimeni dintre oameni n'a văzut
Chípul lui ascuns nu după scut,
Nimeni n'a simțit o mână lîn
Ca o mângăere de măslîn
Peste oameni, peste arbori, peste cer,
Neauzit cântec de năer :

Isus binecuvântă pământul românesc
Să ardă'n el luceferi ca aurul domnesc
Și ceru'n în să crească, aromitor ștergar
Ținut de-asupra țării de îngeri în chenar.

George Popa.

Ratarea intelectualilor

Asistăm astăzi la un fenomen frecvent, ce marchiază un început simptomatic pentru viața noastră culturală : ratarea unora dintre intelectuali. E vorba de acea aruncare *dincolo* de viață a câtorva cari au brăzdat odată fulgerări de lumină în zona culturii noastre românești și acum sunt în ajunul apunerii.

Mărturisesc, m'a durut întotdeauna această dezagregare lentă de energii și m'a turburat. Au fost dărămări de suflet ce au contrazis violent optimismul meu intelectual și mi-au lăsat în suflet rezonanțe adânci.

Aceasta este geneza care a determinat rândurile de față.

* *

În vorbirea uzuală ratarea are înțeles sinonim cu a fi învins și s'ar putea defini : *conștiința zădărnicii strădaniilor ce au angajat toate forțele sufletești, pentru a realiza un gând mare, conceput în funcție de propria viață.*

Fenomenul ratării, credem, înfățișează două aspecte :

1. situarea pe plan de trăire divers de al celorlalți convețitori. Deci o viață ce se desfășoară în dezacord cu cei mai buni dintre semenii și sfârșește prin a fi sufocată. În această categorie ne-a fost dat să-l vedem încadrat pe marele nostru învins : Panait Istrati ;

2. Abdicarea pur și simplu dela viață, prin asvârlirea armelor de luptă. E o detașare perfectă și totală dela tot ce constituie manifestare de viață ; un fel de încrustare sufletească, ce poate aduce cu sine sinuciderea din disperare cosmică.

Pentru explicarea fenomenului ratării s'au dat diferite răspunsuri. Autorul acestor considerațiuni crede, că ratarea, în cele mai multe cazuri, e rezultanta alor doi factori. Unul e de ordin

structural, intrinsec : greul ce-l implică nizuința de a fi totdeauna *mare* și totdeauna atent la a coincide cu viața. Celalalt factor pare a fi de ordin generic și se explică prin lipsa stâlpilor de tatonare în marele dezechilibru în care ne aflăm. Căci complexitatea vieții de astăzi, cu trăirea pe planuri multiple, a diferențiat sufletul colectiv în așa măsură, că la un moment dat ne-am trezit angrenați într'o puternică criză de viață. Nu există orientări precise : sunt numai dibuiri.

Vieța s'a dislocat undeva.

Ratarea intelectualilor provinciali și indeosebi a celor cari trăiesc la sat — aportul cărora de altfel e inexistent — încă mai este întrucâtva justificată prin lipsa de ambianță intelectuală, care poate fi pentru mulți un stimul. Provincia este un mijloc de confruntare a posibilităților de viață : se realizează numai cei integri, cei nepregătiți dispar.

Procesul disoluției se vede mai ales în scris. E o ideologie anarhică, ce reliefează două atitudini, deopotrivă de compromițătoare : un dinamism exagerat, ce se dispersează ineficace (ex. teoreticienii mișcărilor așa zise de stânga și de dreapta) ; și la capătul acestuia, un pesimism acru și distructiv, foarte adesea generator de înfrângeri și ingenunchieri. Cineva observă, că va veni vremea când România va produce filosofi cari vor transforma gândirea într'un cimitir.

Indeosebi literatura vădește această stare de spirit. Și cu atât mai dureros. Căci, literatura e reoglindirea sufletului colectiv, creația artistică, dacă vreți, la care participă însași ființa noastră cu întreg portativul de sensibilitate și simțăminte ; exteriorizarea felului nostru de trăire și gândire. De aceea, ea nu poate fi decât așa cum ne este sufletul căci, repet, literatura este expresia neafectată a vieții noastre. Și atunci este cu totul firesc, că un suflet colectiv dezagregat, distrămat, disoluția socială în general, nu va putea condiționa decât o literatură care să se adecveze aceluși fel de viață.

Pentru a ne documenta să deschidem la întâmplare, de exemplu, una din cărțile lui Mircea Eliade, indiferent cum se numește : *Intoarcerea din Rai*, *Lumina ce se stinge*, *Huliganii ș-a.* Ceea ce ne isbește la eroii săi este o evidentă deplasare din unghiul de vedere al moralului , o totală emancipare de sub orice considerente de etică mai înaltă, o accentuată detașare de

spiritualul vieții. Sunt ființe ce-și petrec viața — după vorba lui Hart (Der neue Gott) între paharul cu absint al Werther-ilor și țeava de revolver. Și să nu se uite: opera lui Mircea Eliade constituie o formidabilă frescă a vieții intelectualilor contemporani.

Dar scriitorul Eliade nu-i un caz singular. În aceeași categorie se înșiră mulți alții. Suficient să amintesc pe Mihail Sebastian, cu ale sale: „De două mii de ani” și „Cum am devenit huligan”. Emil Cioran în „Pe culmile disperării” (imi aminteste de, cândva, revoltatul Papini) se dovedește expert la 23 ani în problema morții și a falimentului vieții; Cezar Petrescu, cu iremediabilul lui tragism își ratează aproape toți eroii, învinși brutal de destin.

Și acum o întrebare de mare importanță ce prezidează la geneza acestor nepretențioase considerații: de ce eroii lui Eliade ca și aproape ai tuturor scriitorilor de astăzi sunt sau ființe sumbre ce-și lichidează viața gravitând spre glonte de revolver (mă gândesc la Paul Anicet ș-a) sau suflete desaxate? Un singur răspuns îl socot adecvat: fiindcă atmosfera pe care o respiră literatul (în prim rând cea morală) e îmbăcsită și vulgară și în consecință, produsul lui nu poate fi decât o fotografie a vieții ce se desfășoară în jur de el.

Scrisul de astăzi ar trebui să deservească alt scop: *de a încopcia viața.*

* *

Să fie, oare, acei distruși ai vieții, inevitabilele victime pe care le cere trecerea la un alt stil de viață?

I-am binecuvânta!

Teodor Racovițan

Scrisoare din țară

Tânguesc după ochii tăi, livezi cu pene pestrițe
Ce scoală diminețile în zor cu zâmbetul de albăstrițe.
Tu nu porți încopciată la gât cunună de mărgele
Și în degete nu ți-au înflorit nicidecum stelele inele.
Pe capul tău nu-i păr de aur și-a soarelui săgeată,
Doar o holdă de secară îți râde 'ncopciată.
Roirea sângelui în trup ți-a împietrit în sân,
Poetul nu-i în stare să-ți spună poezia ta din mâni.
Eu, îți scriu elegii din dricul țării, Sabinuță,
Poemul nu s'a 'nsăniat ca tinerețea noastră în căruță.
Pe aicea toamna-și tingăleşte sânii 'n ciucălăi,
Pe la noi o fi brumat cositori, de aceea ați des-
[împreunat turmele,
Ori s'o fi jucând deabunăseamă cu alunelile,
Căci aud cum și le sună ca pe niște zurgălăi.

Nu, n'am schimbat târgașu'; o să mai zăbovesc
Cu clopote de lemn pe plaiul românesc,
Tu ai să ne 'ntâmpini, în iarna d'albită
Cu hoi Ler pe buze; noi ți-om dăruî un druț de pită
Când, de lilioară, sub pașii murgului, ai tăi și-ai mei,
Omățul o să-ți coase din ciucuri ... clopoței.

V. Copilu — Chiatră.

Originea și dezvoltarea cântărilor bisericești din Transilvania

Cântarea ocupă în cultul divin un loc foarte important. Face parte integrantă ba chiar se confundă cu el. Acest lucru de mult a fost înțeles atât de biserica apuseană cât și de cea răsăriteană unde cântările bisericești au fost de timpuriu supravegheate și îndreptate pe calea cea bună. În biserica apuseană Papa Gregoriu cel Mare (590—604), Ioan al XXII-lea (1316—34), Conciliul din Trident (1562), Alexandru al VII-lea (1655—67), Benedict al XIV-lea (1740—58) și alții, iar în timpurile mai noi Piu al X-lea prin „*Motu proprio*“ din 1903, numit „Codicele juridic al muzicii bisericești“, au contribuit în mare măsură la ridicarea cântărilor bisericești, fie prin reformele lor, fie prin condamnarea diferitelor abuzuri introduse în cântările bisericești, fie prin legile aduse referitor la felul cum trebuie să se compună cântările destinate cultului divin.

În urma acestor prețioase contribuții, muzica bisericească apuseană intrunește astăzi, în cel mai înalt grad, cele trei condiții impuse de Piu al X-lea adică: 1. *Sanctitas*, 2. *Bonitas* (perfectio formae, ars vera) et 3. *Universalitas*.

În biserica răsăriteană, începând cu Sft. Ion Damaschinul (676—760), considerat și astăzi, ca cel mai mare reformator al muzicii bizantine, — Ion Cucuzel (veacul

al XII-lea) ale cărui indicații au servit ca norme în cântarea bisericii ortodoxe până la începutul veacului al XIX-lea, apoi Ion Klada, Manuel Vrieniu, Chrisant Mitropolitul de Prusa, Hurmuziu Hartofilax, Grigore Protopsaltul ș. a. și terminând cu câțiva dintre cei mai distinși reprezentanți ai cântării bizantine din biserică română, ca Macarie, Anton Pan și Ștefan Popescu, toți au contribuit la ridicarea cântării bisericești la locul ce i se cuvine.

Sistemul de cântare întocmit de Sft. Ion Damaschinul și urmașii lui, bazat pe cele 4 glasuri autentice (originale) și 4 glasuri plagale (derivate) l-am împrumutat și noi Români. Inșă, în urma diferitelor influențe streine și prin faptul că n'am avut nici un fel de notațiune, cântările bisericești au fost alterate, deviind mult dela baza lor de origine. In special influența turcească a stricat mult cântărilor bisericești din vechiul regat. Ieromonahul Macarie se plânge de acest lucru spunând cu durere : „și au început a se cânta cântece lumești, și de multe ori a se auzi în sfânta biserică, chiar acelea ce le cântă Turcii în cafenele, prin adunările lor și profora de Țarigrad“ ; iar împotriva psaltților greci, veniți din Turcia în România, spune : „de ar fi cel din neamul acela (grecesc) cât de ticălos, de ar cânta căprește, de ar gongăni ca dobitoacele, de s'ar schimonosi cât de mult, dar pentru că este din neamul acela, îndată este și dascăl și desăvârșit și cu ifos de Țarigrad. Dar Românul de-ar avea meșteșugul și iscusința lui Orfeus și glasul, nu al lui Cucuzel, ci al arhanghelului Gavriil, pentru că este Român, îndată îi dau (Grecii) titlul că nu este nimic de el, cântă „Vlahica“ n'are profora de Țarigrad și îi împletesc mii de defăimări. De nu va cânta cineva și amestecături de pestrefuri în sfânta biserică, nu este primit nici dascăl, iar de va cânta chiar alcătuirii tur-

cești, măcar să nu știe nimic bisericesc, acela este lăudat și desăvârșit și cu ifos de Țarigrad“.)

O cauză directă a schimonisirii cântărilor bisericești este fără îndoială influența ce-a avut-o muzica poporală asupra celei bisericești. Profesorul Gr. Magiari într'un curs al său scrie: „Cântăreții de strană erau ca și azi, elemente din popor. Acești cântăreți învățau cântările bisericești, după auz. Controlul asupra executării acestor cântări aproape nu exista. Nefiind scrise, cântăreții schimbau după bunul plac și după spiritul lor inventiv, mult din linia melodică a cântărilor, iar materialul melodic pe care îl adăugau nu putea fi luat decât din ceeace mai cunoșteau, adică din muzica populară pe care o cântau afară de biserică“. Iată deci cum au intrat elemente din muzica populară în cea bisericească.

Procesul de prefacere al cântărilor bisericești a durat până la apariția notațiunii, care a stăvilit cu desăvârșire orice schimbare sau alterare a liniei melodice.

Prima notațiune apărută în Ardeal s'a făcut la anul 1890 în Sibiu, de Dimitrie Cunțan. Această lucrare cuprinde glasurile, troparele, podobiile, irmoasele, cântările dela Liturgie etc. după cum se cântau la Sibiu. Notațiunea lui Cunțan e cât se poate de clară și precisă. Artificiile, notele streine de tonalitate și grupurile prea încărcate, au fost omise. În celelalte dieceze din Ardeal, notațiunea a venit mult mai târziu. La Oradea numai în 1928, iar la Blaj abia în 1930. În câteva dieceze nu găsim nici astăzi, nici un fel de notațiune.

Intârzierea notațiunii a fost dezastruoasă cântărilor bisericești. Bunul plac al executării cântărilor bisericești a devenit un obicei. E dureros să nu știi cum s'a cântat înainte cu 30 — 40 ani, e dureros să

3) M. Poslușnicu: Istoria muzicii la Români.

primești de bune, anumite cântări schimonosite de cutare sau cutare cântăreț complex lipsit de cultură muzicală și elementar simț muzical.

În cele ce urmează las loc unui tablou al glasurilor bisericești din 3 dieceze (Sibiu, Oradea și Blaj) care raportat la tonalitățile lui Damaschin—Cucuzel, va arăta deosebirea ce există între glasuri. Fiecare glas își are numele său, după numele localității sau al poporului care l-a întrebuițat, teoria și scara lui proprie, deosebindu-se unul de altul prin impresia ce ne-o dau semitonurile aflătoare, între diferitele trepte ale gamei.

Glasurile bizantine: Sibiu: Oradea: Blaj:

Glas I . . . Doric . . .	Hipodoric . . .	Hipodoric ¹⁾ . . .	Frigic
Glas II . . . Lydic . . .	Hipolydic ²⁾ . . .	Hipolydic ³⁾ . . .	Hipolydic
Glas III . . . Frigic . . .	Hipolydic . . .	Frigic	Hipolydic
Glas IV . . . Mixolidic . . .	Frigic ⁴⁾	Mixolidic ⁵⁾ . . .	Mixolidic ⁶⁾
Glas V . . . Hipodoric . . .	Frigic	? ⁷⁾	Frigic
Glas VI . . . Hipolydic . . .	Hipodoric ⁸⁾ . . .	Hipodoric ⁹⁾ . . .	Hipolydic ¹⁰⁾
Glas VII . . . Hipofrigic . . .	Hipolydic . . .	Hipolydic . . .	Hipolydic ¹¹⁾
Glas VIII . . . Hipomixolidic . . .	Mixolidic . . .	Hipolydic ¹²⁾ . . .	Mixolidic ¹³⁾

¹⁾ Greu de definit, linia melodică puțin precisă și prealncărcată. Tonuri streine.

²⁾ Cu alterația inferioară a treptei a II-a și a IV-a.

³⁾ Câteva fraze aproape ca la Blaj.

⁴⁾ Un frigic caracteristic cu alterația inferioară a treptei a V-a. Seamănă cu cel de Gherla.

⁵⁾ La fraza ultimă în loc de *mi* natural ar trebui *mi* bemol.

⁶⁾ Glas IV și VIII dela Blaj, sunt foarte frumoase. Puține simplificări, ar folosi.

⁷⁾ Greu de definit. În tot cazul e scris greșit. Trebuie 2 bemoli la chee, nu unul.

⁸⁾ Aproape exact, după transcrierea lui Muzicescu.

⁹⁾ Seamănă cu cel dela Sibiu, lipsește însă un pasagiu cu trecere în Hipolydic (major). Aceasta părându-li-se prea greu de intonat, a fost omis și înlocuit cu altceva.

¹⁰⁾ La Blaj mai de mult se cânta Glas VI, ca la Sibiu și Oradea. Exact aceeași observație ca la Oradia. Acest glas acum este înlocuit cu unul banal.

¹¹⁾ Seamănă cu cel dela Sibiu.

¹²⁾ Poate să fie și mixolidic, dar întâmplător nu obține treapta VII-a cu alterația inferioară. Stihovna în schimb e mixolidică.

¹³⁾ N'are aceeași melodie ca Sibiu.

Din acest tablou de tonalități al glasurilor bisericești din 3 dieceze, comparate cu tonalitățile glasurilor bizantine, se poate constata o mare deosebire între glasuri, nu numai ca melodie — lucru foarte natural — ci și ca mod (felul cum te impresionează o cântare). Apoi, că tonalitățile cele mai folosite sunt Hipolydica și Frigica. Tonalitatea Hipolydică este identică cu tonalitatea *Jonică*, neîntrebuințată în muzica bisericească în cele 4 glasuri originale, *Jonica* astăzi este baza muzicii lumești și cea mai întrebuințată, cunoscută sub numele de tonalitate majoră. Fiind des folosită, ușor se explică faptul cum s'a strecurat în așa mare măsură în sistemul de tonalități al cântărilor bisericești. Cu alte cuvinte putem spune, fără să greșim, că aproape toate cântările noastre bisericești, au primit semnul caracteristic al cântărilor laice.

Frigica deși nu este tonalitate aparținătoare muzicii laice, s'a păstrat totuși prin faptul, că multe din melodiile noastre populare — influențate¹⁾ cândva de muzica bisericească — sunt frigice sau cu terminațiuni frigice.

Nu întâlnim, apoi, în sistemul glasurilor noastre nici o tonalitate Dorică, (singur tropar I Blaj) Lydică, Hipofrigică și Hipomixolidică, chiar cele mai caracteristice tonalități bisericești. Acestea s'au pierdut cu totul. Cauza — desigur — este lipsa de notațiune.

După aceste constatări de ordin teoretic din care se vede, că tot sistemul nostru de cântare bisericească e greșit și deci depărtat de baza lui de origine, se pune întrebarea : Ce e de făcut ?

¹⁾ Despre influența muzicii bisericești asupra celei populare citez din „Cartea de Muzică” Magiari — Lungu : „Atât poporul care frecuenta slujba bisericească, cât mai ales cântăreții bisericești, odată ieșiți din biserică, în cântecele de toate zilele — la petreceri mai ales — era imposibil să nu reproducă unele din cântările bisericești. De multe ori în miiloulul petrecerii se cerea insistent să se tragă și „câte o aghioasă” sau un axion etc.”

„Iată deci o împletire a melodiei bisericești cu cea populară. Cine crede, că la noi se poate despărți una de alta, se înșală. Ce sunt colindele cu nesfârșita lor variație, decât melodii intrate și ieșite din biserică ?

Sunt două păreri. Unii sunt pentru reluarea și adaptarea vechilor cântări, iar alții pentru menținerea actualelor cântări, dar bine înțeles îndreptate, corectate și simplificate.

Revenirea la vechile cântări ar fi o imposibilitate.

Iată de ce :

1. Ne-am obișnuit și am însușit actualele cântări în așa fel, ca și cum ne-ar fi proprii.

2. Reluarea vechilor cântări ar constitui o mare greutate, deoarece liniile melodice ale vechilor glasuri sunt puțin obișnuite pentru noi, iar modurile bizantine *diatonice, cromatice* și *enarmonice* ar constitui tot atâtea piedeci serioase pentru învățarea lor.

3. Reluarea vechilor cântări ar fi nefolositoare atât pentru accentul curat al limbei noastre (prozodia) cât și pentru potrivirea textelor.

4. În fine suntem extrem de conservatori, ca să putem lega firul la un trecut prea mult uitat și de loc în nota evoluției actuale. În practică, nu numai că nu poți introduce cântări noi, dar aproape că nu se poate face nici măcar o îndreptare a accentului sau omiterea unei fraze greșite.

A rămâne, deci, la cântările actuale, se impune ; dar cu o condiție : să îndreptăm și să triem unde nu e bine și ce-i inutil. Frazele muzicale simplificate. Rigiditatea, artificiile, efectele căutate, tonurile streine etc. vor trebui ocolite, rămânând ca prin mijloace simple să se urmărească maximul de *sanctitas* și *perfectiv formal*.

Să se dea mai mare atențiune notațiunii, căci numai cu ea putem obține preciziiune.

Cât privește *universalitas*, problema se complică și nu e cazul, ca în cadrul articolului de față să o discutăm. Credem, însă, că actual, o unificare generală e irealizabilă. Ne vom mulțumi, deci, cu unificarea parțială în cadrul diecezelor, dirijată cu pricepere și rațiune.

Celestin Cherebeșiu

Seară...

Tudor Mușat e portar de zi la un hotel de mâna a doua.

După fiecare zi, în decursul căreia face servicii peste servicii clienților, seara la 8 își schimbă hainele de portar cu hainele lui și pleacă spre casă. Umblă încet, zdrobit de gânduri, încovoiat de necazuri, muncit de nesiguranța zilei de mâine.

Când traversează câte o stradă și aude în urmă-i claxonul batjocoritor al vreunui automobil de lux, în care se lăfăiește vreun bogat sau se răsfață vreo cocoană, el tresare, se oprește pe loc și încearcă să vadă — din fuga mașinei — pe cei care-l stropesc cu noroiul străzii sau îl fac să înghită praful drumului.

În aceste clipe, toată bunătatea ce domnește pe figura lui dispare și în locul ochilor blânzi de servitor supus, apar flăcări de revoltă.

Privind în urma mașinei, mormăie printre dinții îngălbeniți de tutun prost.

— „Calca-v'ar roatele... și n'ați mai ajunge ziua de mâine.. câinilor...”

Restul drumului, până acasă, se gândește la nedreptatea din lume. Se gândește indurerat, la oamenii ce muncesc de dimineața până seara din greu și abia își câștigă atât cât să nu moară de foame... și cu ură la acei cari nu muncesc de loc sau aproape deloc și totuși trăiesc împărătește din munca altora — la acei cari se lăfăiesc în mașini scumpe și aruncă parale cu nemiluita prin localuri de petreceri, prin cofetării și mulți prin țări streine.

Blestemă natura, blestemă viața, blestemă mai ales reaua orânduială din lume.

* * *

Ca de obicei ieșise dela hotel, îmbrăcat în hainele lui vechi, subțiate de vremi. Hainele nouă, de portar, trebuise să le desbrace spre a le putea îmbrăca portarul de noapte.

Pe străzi lume multă. Inceputul de primăvară, scosese pe orașeni la preumblare.

Culori de paradiese noi, pălării, voaluri mici de față, obraji vopsiți, buze și mai vopsite... Toate treceau pe dinaintea ochilor bietului portar. Parfumuri de tot felul ajungeau la nările lui. Pe drum, una după alta, treceau automobile elegante...

Tudor Mușat se adună mai strâns în haina-i jerpelită și începu să meargă mai repede prin furnicarul de lume.

Trecând, se mai gândea și la banii mulți ce se cheltuiesc zilnic pe pudre, parfumuri, pe vopsele de față și pe alte lucruri iscodite de fabricanți, pentru „înfrumusețarea“ femeilor și îmbogățirea lor.

Ajuns pe străzi mai lăturalnice, trecătorii se mai împuținară. Muncitori necăjiți se întorceau istoviți dela lucru, de prin fabrici și ateliere.

— Covrigi... Covrigi proaspeți...

Simții în buzunarul hainei, cei 10 lei pe care-i primise bacșiș dela un jidov bătrân, ce închiriasse o cameră pentru câteva ceasuri. Il cunoștea de mult pe bătrânul acela scârbos. Venea destul de des să închirieze o cameră pentru câteva ore. Totdeauna, imediat după el, intra și câte-o fată tânără, de fiecare dată tot alta, Comanda mâncări fine, prăjituri, șampanie și cafele negre. După câteva ore de petrecere pleca, rânjind mulțumit. Mai târziu, după el, pleca și copila nenorocită, cu ochii înroșiți de plâns. Toate se plâneau de torturile la cari le sunează libidinosul satir... Biete femei ajunse să-și vândă trupul. Doamne! Cât îl ura el pe jidovul acela! Și totuși, cu câtă grijă trebuia să-l servească și cu câte mulțumiri primia bacșișul lui. Ii era teamă să nu se plângă patronului. Pentru un astfel de client, oricând un portar ca el, poate fi concediat.

— Covrigi... Covrigi calzi...

— Halo... covrigi... Dă-mi și mie doi...

— Mulțumesc... Noapte bună!...

— Noapte bună!...

Luându-i, se gândea la bucuria ce va face cu ei copilășului său. Când se gândea la Petrică al lui, devenea alt om... Uita de toate necazurile, de toate nevoile. Redevenea un tată iubitor, un tată fericit...

Cu covrigii în mână, cu gândul la copilul lui, începu să meargă mai repede.

Dintr'o turlă de biserică, un ceasornic bătea — ostenit și el — ora nouă...

* * *

— Să viii, tată, să-mi spui în pat povești.

— Viu dragu tatii... viu... Mergi și zii rugăciunile și te așează în pat... Eu... mă duc să încui poarta și apoi viu să-ți spun...

Dupăce încuie pe afară, portarul se apropie, încet, de patul copilului. Petrică era cu ochii închiși. I se păru că doarme. Se îndepărtă încet de patul lui, călcând cu grije — să nu-l trezească.

— Nu dorm tată... nu... Să-mi spui povești...

— Credeam c'ai adormit...

— Nu... Am închis numa ochii...

Tudor Mușat se apropie din nou de patul copilului și-l privește cu drag. Doi ochi negri îl țintesc rugători.

— Imi spui?...

— Spun.. Spun.. Ascultă...

Se așează pe marginea patului, prinse în mâinile lui mâna întinsă a copilului și începu :

— A fost odată ca niciodată... că de n'ar fi nu s'ar povesti... Că un purice ar plesni dintr'o gaură de șură... drept la...

— La Șlic în gură... La Șlic...

Petrică, temându-se ca puricile dela începutul poveștii să nu plesnească la el în gură, complecta repede cuvintele tatălui său, cu numele celui mai rău copil din cartier.

— „A fost odată... ca niciodată...” A fost un împărat și o împărăteasă... Și aveau trei feciori...

Povestind, portarul, își amintea de vremea când era ficior tânăr și slujea la popa din Săcăleni. Dela popa din Săcăleni învățase el poveștile. Cinci ani de zile cât i-a fost birș, aproape seară de seară, asculta pe bunul părinte spunând povești copiilor săi... Asculta și se minuna și el de isprăvile Făt-Frumoșilor și a feciorilor de împărați... Doamne, cum se mai bucurau copiii popii, când le spunea că Făt-Frumos a învins pe smeu! De atunci își pusese în gând că dacă va avea și el copii vreodată, să le spuie seara, povești. Acum venise timpul.

Petrică al lui, asculta cu acelaș drag poveștile, ca și copii popii de pe vremuri...

— ...Și atunci a plecat și feciorul cel mai mic al împăratului... cu gândul că poate va avea el mai mult noroc decât frații lui cei mari... Când a ajuns la pod, numai ce-i iese în cale balaurul, cu o falcă în cer și cu una pe pământ.. S'o repezit la feciorul împăratului și l-o omorît...

— Nu! Nu-i drept! Nu-i drept tată! Nu l-o omorît! Așa-i că nu-i drept?... Tată!.. Portarul râdea fericit.

— Nu... Nu... Nu l-o omorît...

Li venea în minte cum popa — din când în când — spunea la fel copiilor lui și aceia se revoltau la fel ca și Petrică. Copii popii... ca și Petrică al lui...

Se aplecă și înduioșat își sărută copilul pe frunte.. Copilul lui... ca și copiii popii...

— Nu.. Nu l-a omorît... Am mințit eu, ca să văd dacă mai ascuți... L-a prins pe feciorul cel mic al împăratului și s'au luat la trântă... L-a ridicat odată în sus și l-a trântit de a intrat în pământ până la glesne... Și feciorul împăratului s'a ridicat și s'a repezit din nou la balaur... Dormi Petrică? Dormi?

— Nu... Nu dorm. Spune mai departe.

Portarul continuă a povesti. Ascultând, Petrică, se luptă cu somnul. Pleoapele-i erau din ce în ce mai grele. Mai auzea șoptit povestea.

— Ți-i somn Petrică... Ți-i somn... Un tăciune și un cărbune, taci tată și nu mai spune...

Așa-i Petrică?

— Nu.. Nu... Un tăciune și-un cărbune, spune tată... spune...

— Și pasărea s'a coborât și i-a dat feciorului de împărat apă vie, iar balaurului apă moartă... Și feciorul împăratului l-a prins pe balaur, l-a ridicat odată și l-a trântit de a intrat în pământ până la gât... Atunci feciorul de împărat a scos paloșul și „hârșt“, i-a tăiat capul...

Petrică închisese ochii. Adormii liniștit și fericit de isbânda feciorului cel mic al împăratului.

— ..Și s'a suit pe calul cel năsdrașvan și s'a urcat pe pod să-l treacă. Mai trece și acuma... Măine sară... îți spui mai departe ce-a făcut dupăce o ajuns în capul celălalt al podului...

Se aștepta să fie din nou întrerupt. Cum Petrică nu-l întrerupea, privi spre fața copilului. Petrică durmea liniștit. Il săruta ușor pe frunte, făcu cu mâna dreaptă o cruce în aer deasupra patului și se duse și el să se culce...

* * *

O rază de lună, proaspăt ieșită din nori, dupăce s'a jucat un timp prin văzduh, s'a strecurat hoțeste pe fereastră. Un moment a ascultat, mirată, tăcerea din juru-i, apoi, zărind fruntea liniștită a copilului, s'a împărțit în două și căutându-și loc de odihnă, s'a ascuns în golul din jurul ochilor lui...

* * *

Copilul portarului zâmbește în somn. Visează cum Făt-Frumos omoară pe smeul cel bătrân și scapă pe Ileana Cosinzeana din robia lui...

Nin. Haiducu

Indreptar pentru o mișcare

Ceeace intenționez în rândurile de față sunt câteva propuneri pentru mișcarea plastică ardeleană, ce se infiripă.

În ciuda unei condamnabile prejudecăți: provincie=acultură, procesul de cristalizare al energiilor scrisului ardelean, după o împetrită eflorescență, s'a săvârșit în condițiuni normale și e atât de avansat încât azi se discută asupra mijloacelor de proiectarea lui în eternitate ca un întreg ardelean. Este această intenție un pas pe ruta normală, trasată și susținută de o aleasă prudență ardeleană, care a retezat ecrescențe, a împintinat valorile, a dirijat întreg acest manifest al culturii. În plastică însă, unde riguroasa cenzură de drămuire a creațiilor nu s'a putut înfăptui, din motive pe care nu-i nici cazul nici util să le discutăm, procesul de încheiere a unei mișcări nu numai că n'a putut ține pas cu cel literar, dar la fiecare efort de înfăptuire se consuma, aruncând oprobiul și asupra mijlocului încercat. Așa că de o mișcare plastică ardeleană încă nu putem vorbi, deși valorile — dacă se poate compara — sunt tot atât de forte ca și cele literare.

Și se impune inițierea acestei mișcări. Forțele disparate și neorganizate dacă s'au putut colecta fără sprijin, o potențată desvoltare se exclude în lipsa cadrelor unei mișcări. Prin natura ei aplecată mai mult asupra resurselor proprii, prin mijloacele-i mai puțin comunicative (față de scris) la a căror disciplină e predestinată, plastica e mai mult avizată la sîmțului din afară. Dar indignările unei mișcări se impun și privind interesele socialului ardelean. Acestuia i-a lipsit și îi lipsește un sănătos criteriu după care să recunoască opera de artă de — să-i zicem — contrafacere.

Rolul mișcării astfel înțelese ar fi: triarea, selectarea, ierarhizarea valorilor plastice; facilitarea contactului între plastică și

social și acestuia din urmă indicarea de sănătoase criterii de „gustarea” operei de artă plastică. Înfăptuirea acestor intenții ar îndeplini rolul revistelor în mișcarea literară.

**

Pentru traducerea în fapt două sunt căile de urmat: două inițiative: oficială și particulară. Părerea celor cari concep organizarea prin puterile proprii ale artiștilor plastici e, cred, greșită: cel puțin în cazul când îi atribuim mișcării chemările amintite. Plastica e numai un aspect al spiritualității și ca atare trebuie să se păstreze integrată în aceasta din urmă, cum de altcum o lămurește și trecutul mișcărilor plastice.

Oficialitatea mereu întârzielnică deastădată nici n'a încercat ceva pentru o deștelenire a mișcării culturale din Ardeal, cu atât mai puțin în domeniul plastic unde tragedia unei școli ardelene de bele-arte e prea proaspătă. Divertismentele sunt prea numeroase pentruca să se poată înfăptui ceva în acest sens.

Inițiativei particulare, până azi, i-a lipsit tensiunea suficientă pentru a susține o mișcare de asemenea natură. Socialul ardelean e rezultatul unui trecut cu privirea întoarsă spre probleme vizând mai mult ființa lui ca etnic decât progresul cu problemele culturale. Istoricul „Astrei”, acest unic Menthor ardelean, ilustrează îndeajuns drumul preocupărilor. Cultura a fost motivul — tip pe care se brodau eforturile pentru securitatea etnicului național. Și când scopul astfel contemplat a devenit caduc, „Astra” străbate o perioadă de criză, de incurcare a preocupărilor ei. S'a vorbit atunci de ea ca de o asociație bătrână, perimată, fără a vedea în ea însuși socialul ardelean. Când după acest aspect critic al ei cultura mijloc devine cultură scop, „Astra” își reia ruta, gruparea „Gând Românesc” indicându-o ca orientare și ca nivel.

Aici e cazul să căutăm inițiativa ardeleană, aici să întindem corturile unor inutile peregrinări pentrucă gruparea „Gând Românesc” e formația „tineretului Astrei”, înțelegând prin acest tineret metoda nouă de activare, impusă de actualele realități românești.

**

Cari ar fi mijloacele de activare.

Modalitățile universal valabile ale manifestărilor plastice azi sunt *expozițiile* cu feliuritele lor nuanțe. Nici nu se poate concepe un alt fel de a lua contact cu extrinsecul, fiind că eventualele inaugurări, desveliri sau invitații în atelierelor de plastică sunt prea rare; și în ultima analiză acestea se încadrează tot aici. Propunem deci expoziția în forma ei periodică. O cere ideea de permanență a mișcării; iar cât privește numărul expozițiilor, credem că e cazul a adopta ambele forme: individuală și colectivă. Iată pentru ce. Cum amintim, avem valori consacrate, de înalt nivel, în urma cărora sunt ani de serioasă și fructuoasă realizare, care, socotim că e cazul să fie prezentate publicului ca un tot, deci în expoziții individuale. O prezentare de una sau două personalități anual ar aduce mișcării reale aporturi.

Forma colectivă se impune ca un prolog pentru desvelirea valorilor și prezentarea realizărilor mai puține ca număr, cari încă nu ar fi util a le considera în ansamblul lor. Ar fi această formă „salonul de plastică ardeleană” pe care i-am dori un întreg, ținut în aceleași afinități, impuse de resorturile specificului autohton. E o dorință. Fiindcă aici mișcarea trebuie să se oprească. Arta ca înfăptuire a personalității, deci nedeterminată de acțiuni imediate, extrinsece, nu poate preocupa mișcarea. O acțiune de impintinare așa privită, e inoportună dacă nu dezastuoasă pentru normala evoluție. Această inoculare de viril specific, prin artificialitatea ei, n’ar face decât să compromită întreg acest manifest spiritual. Deaceia viitorul salon se va defini pe sine, independent de voința noastră.

* *
*

Totuși trebuie pusă și lămurită o problemă în care nu am vrea să fim greșit înțeleși de colegii noștri minoritari. E vorba de participarea sau neparticiparea lor la această *mișcare*. Problema dificilă, în care, suntem siguri, ni se vor aduce multe acuze nedrepte. Nedrepte fiindcă, în soluția ce o propunem, imparțialitatea ne va da nouă dreptate. O organizare „noi în de noi” ne pare firească și singura salutară atunci când contemplăm mișcarea în rosturile ce i le-am fixat mai sus, și când i-am dat

în grije probleme cari nu privesc arta ca produs personal. Nu e vorba dar de un amestec în procesul creației ci de o acțiune pentru formarea socialului ardelean într'un neajuns al lui. Și e firesc să-l vrem al nostru acest social ardelean.

Dar acest fel de a vedea problema se impune și numai acceptând protectoratul „Astreii“ care în întreaga ei conduită a fost etnic-națională.

Am propus justificări mai mult de apărare tocmai fiindcă ținem la simpatia colegilor de altă naționalitate.

* *
*

Mai trebuie să spunem că toată mișcarea nu poate porni decât din centrul spiritual al Ardealului, din Cluj?

Fulicea Virgil

Cei doi copii

după Giovanni Pascoli

1.

Era aproape de-asfințit. Zglobii
se desfătau în pacea aurie
a drumului umbrat, cei doi copii.

La joc cu rost ca și la cine știe
ce treburi mari, spre-a teilor mirare,
își spuseră cuvinte de mânie

și se priviră cu inverșunare,
cu ochii răi și frunțile' ncruntate;
schimbară degetuțele în ghiare,

BCU Cluj / Central University Library Cluj
simțiră inimile însetate
de sânge : și-l văzură frățiorii
pe fețele – amândouă zgâriate !

Dar, speriată, tu văzuși feciorii :
(smuls părul tău cel drag !) și-ai alergat,
ai despărțit tu, mamă, leișorii

și-ai poruncit : Numai decât, la pat !

2.

În pat, un întunerec i-a cuprins
de umbre dese, ce, rătăcitoare,
prin toate unghiurile s'au întins ;

și'n umbră se făcură tot mai rare
suspinele și plânsul, că-ci simțiră
trecând un nu știu ce'n făcerea mare...

Se'ntoarseră copiii și-auziră
a inimilor mici bătaie mută,
ce-alături una d'alta ropotiră.

Mai târzior, încet, încet, tăcură
veni ea, mama, și cu lampa-umbrită
puțin de mâna roză, nevăzută,

ii cercetă. Cumînți ca niciodată
dormiau cuprinși în brațe frățiorii
ca'n aripioare albe. Mulțumită
măicuța-și sărută cu drag odorii.

3.

O, oameni ! Când de ură vă simțiți
cuprinși, gândiți-vă că vă'nconjoară
a sortii umbră neagră ! Vă gândiți

că o tăcere-adâncă se coboară
pe-al vostru zgomot de război ce crește
— un bâzâit de-albine 'n stup când zboară. —

O oameni, pace ! Pe pământ domnește
prea mult mister ; și numai cel ce știe
să aibă frați în haru-i, nu greșește.

Da, pace ! Mâna ce bucurie
o veți întinde-oricând la un aproape
să nu cunoască ură și mânie !

Să vă găsească cu închise pleoape
cumînți, senini, când moartea va veni
pe nesimțite, mută și de-aproape

cu lampa'n mână vă va iscodi.

Giuseppe Cifarelli

Muntele Athos sub jurisdicția bisericii apusene.

— O scrisoare a papii Inocențiu III către călugări —

Spre Sud-Est dela vechea Tessalonica, adică dela actualul Salonic, se află peninsula Athos, care se întinde în mijlocul Mării Egee, pe o lungime de circa 50 Km. cu o lățime care variază între 5 și 10 Km. Peninsula este acoperită cu munți, dintre cari cel mai înalt este Athos sau Atonul, cu o înălțime de 1935 metri deasupra nivelului mării. Dela el își are numele întreaga peninsulă, care este legată de peninsula Calchidia prin o limbă de pământ îngustă de abia 1800 metri.

La Grecii cei vechi, Muntele Athos era considerat de cel mai înalt munte. Numirea lui este legendară-mitologică. Se zice anume că uriașul Athos, în lupta ce a purtat împotriva zeilor din Olimp, mănîindu-se, a smuls un munte din Thessalia și l-a aruncat aci. Pe vârful lui — după cum ne spune Eschil, — mai târziu, s'a ridicat o uriașe statue lui Zeus, și tot acolo era semnalul pentru foc. Azi, pe locul unde se afla vechiul altar păgănesc, este o biserică creștină cu hramul Adormirii Maicii Domnului.

Imprejurimile peninsulei erau foarte primejdioase pentru corăbiile de război cari ar fi încercat să o atace. Mardonius, generalul regelui Darius I al Perșilor, la anul 492 înainte de Hristos pierdu acolo vre-o 300 de corăbii. Xerxes puse să taie limba de pământ, ca să separe cu totul peninsula de uscat, și încă până azi se văd urme de canalizări.

Teritoriul acestei peninsule, cu munții, pădurile și undele mării ce o înconjoară, este foarte potrivit pentru viața ascetică. În mijlocul acelor frumseți ale naturii, mințea și sufletul ome-

nesc mai ușor se poate înălța spre Făcătorul tuturor, meditănd tainele acestei vieți și ale celei viitoare. Tocmai din aceste motive, încă din cele mai vechi timpuri ale creștinismului, această peninsulă a servit de lăcaș multor refugiați din valurile lumii, sihastri desamăgiți și dornici de o viață liniștită și fără de griji, negândîndu-se decât la mântuirea sufletelor proprii.

Ca întroducător de viață călugărească organizată după regulile sfântului Vasile cel Mare sau ale sfântului Pahomie, este considerat sfântul Atanasie din Trapezunt, care în cărțile noastre liturgice este cunoscut sub numele de „Atanasie din Aton”. Acesta, cu ajutorul împăratului Nichifor Focas (963—969), a întemeiat mănăstirea care azi se numește „Lavra sfântului Atanasie”.

Sfântul Atanasie din Aton adună pe resleții sihastri în cenobii, dându-le regulile mănăstirești, pe cari împăratul Ioan Tzimiskes le întări la anul 969. De atunci peninsula Athonului începu să fie numită de către Greci „Haghion oros”, adică Muntele sfânt, sau Sfântul munte.

Încă dela începutul organizării lor, călugării din Sfântul munte au fost sub jurisdicția patriarhilor constantinopolitani. La anul 1054 însă, când clerul bizantin se separă de Roma, apostatând din sinul bisericii universale, călugării din Athos nu voiră să se supună excomunicatului patriarh Mihail Cherularie, ci continuară a se coduce ei de ei.

La anul 1058 muri Cherularie, dar desbinarea continuă să se desvolte sub urmașul său Constantin III. Ucenicii sfântului Atanasie din Aton nu se supuseră nici acestuia. La anul 1060 împăratul Constantin A Duca, și după el Alexe Comnenuț (1081—1118) îi luă sub jurisdicția lor personală, continuând a-și păstra tradițiile vechi, fiind adică în legătură cu scaunul Romei.

Sub jurisdicția personală împărătească civilă, desbinarea cherulariană începu să pătrundă și între călugării din sfântul munte, dar nu ușor, grație tradițiilor catolice învechite și cimentate în sufletele călugărilor.

La anul 1213, sub împăratul Teodor I Lascaris și patriarhul Teodor II, desbinarea din nou încercă a se vâri între călugării din Sfântul munte, de data asta însă cu forța, despoindule mănăstirile de aurituri și de odoare, iar pe călugării cari încercară să se opună, bătându-i și chinuindu-i. Superiorii mănăstirilor se adresară papii Inocențiu III, rugându-se să-i iea sub ocrotirea

sa, atât pe ei, cât și mănăstirile și averile lor. Papa le răspunde prin umătoarea scrisoare, pe care a dăm în traducere și în original :

Inocențiu Episcopul, Servul servilor lui Dumnezeu, etc.

Prin relațiunile ilustrilor și marilor bărbați ai voștri ni s'a adus la cunoștință că muntele acela care este casa Domnului, pregătit în vârful munților ca la el să alerge toate neamurile, ales de Sfântul Sfinților care a așezat fundamentul bisericii sale în munții cei sfinți ; muntele vostru cel așezat asupra mării ca într'ânsul să locuiască credincioșii aducând roade vrednice de Numele și puterea Sa, deși este sec, aspru și lipsit de darul rodniciei vremelnice, între alți munți ai lumii este dăruit cu o admirabilă rodnicie spirituală, fiind împodobit cu 300 de mănăstiri și cu mulțimea cea măreață a bărbaților cari pentru iubirea lui Dumnezeu duc viață săracă și aspră. Muntele vostru, care până acum atâta a strălucit în cinste și în lumina credinții încât cineva cu patriarhul Iacob admirându-l ar putea zice : — Intr'adevăr sfânt este locul acesta căci aici este casa Domnului și într'un chip oarecare poarta cerului, — unde mulțimea cetelor celor cerești, ca și o armată bine rânduită este pregătită să trezească pe Leviatan, în continuu biruitoare luptând cu balaurul, cântând cu înțelepciune Domnului.

Și fiindcă vestea numelui vostru de mult s'a răspândit ca oleul în toate părțile lumii, a atras multă lume la mireasma mirului vostru, făcând să alerge la voi din mari depărtări, prelați ai bisericii, împărați constantinopolitani și atâția principii creștini, cari v'au înzestrat cu atâtea privilegii și libertăți, așa încât afară de Dumnezeu — căruia voi îi serviți de bună voie, — să nu fiți supuși nici unei alte jurisdicții.

Din păcate, aceste libertăți și privilegii acum vă sunt știrbite de cătră o oare care putere lumească, duș-

mana lui Dumnezeu și a bisericii, care intrunindu-și bandiții într'o anumită casă zidită de puterile lumești în muntele vostru, nu numai a despoiat în mod sacrileg bisericile voastre de aur, argint și odoare, ci pentru a storce dela voi și banii, pe cari fiii pierzării credeau că-i aveți strânși, ca niște călăi nebuni și furioși, pe unii dintre voi, fără de nici o milă, i-au supus la diferite chinuri. Dar zădărniciindu-se mârșava intențiune care ardea în cuptorul cel plin de focul zgârceniei și al poftei de avere nemuncită, dreptatea a pretins ca prin puterea împărătească să fie aruncați afară.

Și pentru ca nu cumva îndrăsneala vre-unui alt usurpator să încerce a-și aroga vre-o jurisdicție asupra voastră tulburându-vă pacea și liniștea, ne-ați rugat cu zmerenie ca atât pe voi, cât și libertățile voastre, să ne milostivim a le confirma, luându-vă sub ocrotirea fericitului Petru și al noastră. University Library Cluj

Vrând deci să vă asigurăm pacea și liniștea, îndemnat de dreptele voastre cereri, personale și locul în care din voința lui Dumnezeu vă aflați, averile și toate bunurile voastre pe cari le aveți în prezent și pe cari în viitor, pe căile dreptății cu ajutorul lui Dumnezeu le veți câștiga, toate le luăm sub ocrotirea fericitului Petru și a noastră. Libertățile și scutirile voastre drepte și vechi — cum ziceți că se cuprind în privilegiile voastre, — pentru voi și pentru mănăstirile voastre, cu autoritate apostolică le aprobăm și le confirmăm.

Dat în Lateran la 17 Ianuarie anul dela Hristos 1213, iar al păstoririi noastre al 16-lea.

(Originalul latin)

Innocentius Eppus. Servus servorum Dei... etc.

Relatione illustrium et magnorum virorum nostro et apostolui declaratum, quod ille qui est mons domus Domini, praeparatus in vertice montium, ut ad eum confluant omnes gentes, Sanctus videlicet Sanctorum, qui ecclesiae fundamentum in sanctis montibus collocavit, montem vestrum, super mare

possitum, ad inhabitandum suis fidelibus praelegit, qui effectum sui nominis et numinis in se habens, licet aridus sit et asper, et temporalis fertilitatis gratia destitutus, est tamen inter alios mundi montes maxima spiritualium ubertate mirabiliter foecundatus. Nam cum trecentis monasteriis et gloriosa religiosorum virorum multitudine arctam et pauperem vitam ducentium decoretur, tanta usque modo floruit excellentia honestatis, tanta religionis eximiae claritate refulsit ut de ipso cum Jacobo recte possit quis dicere admirando: — Vere sanctus est iste locus, quia hic este domus Dei, et quaedam quodammodo porta coeli, ubi multitudo coelestis exercitus, tanquam castrorum acies ordinata et parata suscitare Leviatan, victorioso pugnat iugiter cum dracone, psallens Domino sapienter. Propter quod quum iam dudum fama vestri nominis, cuae fuerat effusa sicut oleum circumquaque, multos populos ad se traxerit in odorem unguentorum vestrorum, ipsos currere faciens a remotis ecclesiarum prelati et imperatores Constantinopolitani pluresque principes saeculares per privilegia sua olim tantae libertatis praeeminentia vos dotarunt, ut post Deum, cui vos volebant libere famulari, nullius unquam essetis jurisdictioni subiecti. Caeterum, peccatis exigentibus, nunc ex parte has infregit mundana potentia libertates per quemdam Dei et Ecclesiae inimicum qui latrunculis congregatis in quodam castro, quod idem in monte vestro construxerat per auxilium brachii saecularis, non solum ecclesias vestras tanquam praedo sacrilegus et crudelis, auro, argento et ornamentis omnibus spoliavit, verum etiam ut pecuniam exauriret, quam vos credebatur perditionis filius congregasse, tanquam insanus carnifex atque tortor peremit crudeliter quosdam vestri multiplici genere tormentorum; sed tandem sua prava intentione frustatus, quam in camino cupiditatis ignis avaritiae succedebat, exinde iustitia exigente per imperatoris potentiam eiectus. Unde ne cuiusquam praesumptoris audacia, volentis jurisdictionem aliquam super vos sibi temere usurpare, vestra pax et tranquillitas de caetero perturbetur, mobilis humiliter supplicastis, ut vestris vobis libertatibus confirmatis sub beati Petri et nostra protectione vos suscipere dignaremur. Volentes igitur paci et quieti vestrae paterna sollicitudine providere, vestris iustis postulationibus inclinati, personas et locum in quo divino estis obsequia mancipati, possessiones etiam et omnia vestra bona, quae impraesentiarum rationabiliter possidetis vel in futurum iustis modis, dante Domino, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Libertates autem et immunitates rationabiles et antiquas ac etiam approbatas, prout vestris privilegiis dicitur contineri, vobis et per vos monasteriis vestris auctoritate apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus.

Datum Laterani XVI Kal. Febr. anno Christi millesimo biscentesimo decimo tertio, pontificatus nostri decimo sexto (*vezi Nicolaus Nilles S. I. Calendarium manuale utriusque ecclesiae orientalis et occidentalis. Oeniponte 1879, pag. 179—180*).

Până la anul 1215 călugării din muntele Athos erau deci în legătură cu papa, și dela el cereau ocrotire în atacurile ce le veneau mereu din partea urmașilor lui Cherularie. Papa le dădu ajutoarele posibile, dar mica peninsulă nu putu rezista

multă vreme în tradițiile ei strămoșești aflându-se într'o mare de dușmani ai Romei. La anul 1513, adică tocmai după o sută de ani dela data epistolei de mai sus, patriarhul Nifon reuși să scoată pe călugării din sfântul Munte de sub jurisdicția civilă, dar acum deja și ei erau dușmani ai Romei, adică făcuți o apă și un pământ cu apostafii lui Cherularie.

După căderea Constantinopolei (1453) muntele Athos deveni un loc de pelerinaj pentru creștinii din imperiul otoman. Călugării din peninsula se supuseră domniei turcești încă dela căderea Tesalonicăi, iar sultanul Murat II le lăsă libertate în cult și în administrare, ceea ce „drept—măritorii“ lui Cherularie nu le lăsară. Sultanul puse peste ei un fel de polițai—director, cu titlul de caimacam sau agă. (Vezi Diaconovich, Enciclopedia română, Sibiu 1898. Athos).

—Astăzi în Sfântul munte trăiesc vre-o 5000 de călugări de diferite naționalități disidente, și anume: vre-o 2780 Greci, vre-o 1550 Ruși, vre-o 500 Români, 16 Bulgari, 90 Sârbi, 10 Albanezi și vre-o 4-5 Georgieni. Aceștia se susțin din lucrarea pământului, din diferite arte și meserii primitive și cei mai mulți din cerșit. Produsele pământului sunt mai cu seamă untdelemn și vin, iar ale călugărilor sculpturi, picturi primitive, icoane, cruci, mătăanii, medalioane, mături, linguri de lemn, rogojini și alte asemenea.

Ca formă de guvernament peninsula este un fel de republică. Capitala ei este orașelul Kayres, unde călugării își desfac mărfurile, și unde înainte de războiul mondial era reședința caimacamului turcesc. Portul ei este Dafinu.

Astăzi în peninsula Athos sunt 20 de mănăstiri mari. Pe vremuri erau 21, adică una era de rital latin, a călugărilor italieni din Amalfi, și se numea „Amalfion“, și „Morfono“. După desbinare însă, aceasta a fost distrusă de Greci.

Afară de cele 20 mănăstiri mari mai sunt 12 schituri și 250 chilii, cari nu sunt camere sau odăi, ci schituri mai mici, și încă vre-o 200 de schimnicii. Toată comunitatea călugărească formează un fel de republică, care a fost organizată în felul actual sub păstoriarea patriarhului Gavrilă al Constantinopolului la anul 1783. Republica este condusă de un sinod constătător din reprezentanții mănăstirilor mai mari, cari în capitală au un parlament numit „Chinău“. Acesta se întrunea de trei ori la an,

aducând hotărâri pentru bunul mers al tuturor mănăstirilor. Delegații se numesc „antiprosopi“ și sunt aleși pentru termen de un an. Dintre ei unul este ales președinte sau „epistant“, care este și considerat ca egumen al Sfântului munte, stând în locul de frunte în adunări, și purtând cărja sfântului Atanasie.

La alegerea epistatului au drept astăzi numai cele cinci mănăstiri mai mari numite „lavre“, adică a sfântului Atanasie, Vatopedul, Chilindarul, Ivir și Dionis (vezi Theodosie Bonteanu, Muntele Athos, Mănăstirea Neamțu 1930, pag. 26). Românii n'au drept la alegerea epistatului, deși numărul lor este mai mare de cât al Sârbilor cu Bulgaria împreună, și deși numai șase dintre acele mănăstiri n'au fost ajutate sau chiar edificate de către domni și boieri din principatele românești. După cum scrie A Poncovici la 1863, sumele ce mergeau din țările românești la mănăstirile închinat din muntele Athos ajungeau an de an la 26,023,673 (douăzeci și șase milioane douăzeci și trei de mii șase sute șaptezeci și trei) lei vechi. Astăzi cei vre-o 500 de călugări români se întrețin din cerșit și din lucrul lor manual, sub conducerea intoleranților Greci, Sârbi, Ruși și Bulgari.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dr. Nicolae Lupu

CRONICI

Săptămâna cărții

Gândul care a poposit la umbra reconfortantă a spiritualității umane cuprinse în umilele buchi de tipar cu scopul de a-i înlesni pătrunderea în cercuri cât mai largi, a fost de sigur expresia unei înalte înțelepciuni. Nu se poate o mai nimerită întâmplare ca deodată cu suflul de vieață proaspătă care primenește întreaga fire, primăvara să ne-aducă în strunele-i vrăjite și cântecul de slăvire a celui mai prețios instrument de care se folosește spiritul uman pentru fixarea și propagarea valorilor sale. Căci, fără îndoială, acest mare rol îl are cartea. Ea, an de an, acumulează cu o admirabilă meticulozitate tot ceea ce se plămădește mai distins în laboratoarele intime ale sufletelor de elită, ea adăpostește între filele ei truda cea mai nobilă a ființei omenești. Spiritualitatea umană care țâșnește prin marile personalități și se stratifică în diverse instituții, numai prin carte poate spera să se întindă de-alungul tuturor veacurilor. Personalitățile, oricât de uriașe ar fi în cugetare, se sting repede, instituțiile, cele omenești, se macină și ele de vreme, popoarele de asemenea dispar cu timpul, cartea singură poate să infrunte toate asperitățile hazardului, căi cu mii de ochi fiind, oricât de mulți i-ar stinge neprielnice vremuri, îi mai rămân totdeauna destui nesupuși pieirii. Astfel garanța sigură a păstrării continue a experienței umane numai cartea este. Prin ea valorile noi create se adaugă celor vechi ca și lor să se adauge altele, încât nimic pierzându-se se infiripează o miraculoasă țesătură de cugetări și simțăminte înalte, țesătură ce cuprinde veacurile și care mărindu-se neîncetat, reflectează în mii de culori strălucirea specifică fiecărei generațiuni. Sunt calități cari îndrituiesc cartea deplin la omagiile speciale cari i se aduc și cari și anul acesta i-au fost închinade-a-lungul și de-a-latul țării prin zile comemorative și săptă-

mâni, în cari vitrinele și încăperile librăriilor s'au transformat în adevărate expoziții spre a îmbia, pe lângă apreciablele reduceri de preț și cu un aer de mare solemnitate, valoroasele zăcăminte de spiritualitate umană.

Se cade însă a se ținea seamă că nu toate cărțile sunt zăcăminte valoroase de spiritualitate ci multe, foarte multe, adăposturi de frivolitate, cuibare de mucegaiuri. Și atunci ne întrebăm: Oare melodiile de slăvire a cărții tremurate pe mii de coarde se adresează și acestora? Oare laudabila acțiune de răspândire a gândurilor tipărite, adăpostește sub flamura sa și slovele îmbibate cu otrăvuri ucigătoare de suflet? Se aduc oare elogii cărții sub orice aspect s'ar prezenta, sau sunt cuprinse în gândul care vrea să le înalțe numai acelea cari exprimă într'adevăr ceea-ce este mai distins din ființa omenească: suplețea minții și noblețea inimii?

Fără îndoială că mișcarea care s'a pornit cu atâta elan sub înalte auspicii a avut drept obiectiv numai pe acestea din urmă. Din păcate însă ideia ajunsă pe mâna diferiților factori mai mult sau mai puțin interesați — scriitori, editori, librari — a deviat dela direcția dreaptă comercializându-se. Și dela început săptămâna cărții a părut a fi pusă în serviciul tuturor scrierilor, de altfel în sensul acesta s'a și manifestat anul trecut unul dintre cei mai mari scriitori contemporani: „Cetățeanul trebuie împrietenit cu cartea, indiferent de autor, de volum și de calitate“ (Tudor Arghezi „Gazeta cărții“ 12 Mai 1935). Indiferent de autor și de volum, fără discuție, dar indiferent de calitate socotim că este o afirmare necugetată. Căci nu trebuie să uităm o altă latură a cărții în afară de aceea de muzeu al bunurilor sufletești. Cartea e și o realitate permanent vie, un tovarăș pururea la'ndemână, care de multe ori se confundă cu propria-ți vieață sau te smulge din ea. Te identifică cu lumea cuprinsă în filele-i: te înalță, sau te coboară după cum este acea lume. Iar când nu creează o vieață nouă, atunci despică existența în care te sbați, îi drămuiește valorile și așterne pașilor șovăielnici cărări de urmat. Cartea devine astfel îndreptar vieții desigur în măsuri felurite: după masivitatea ideilor turnate în ea și după maturitatea sufletească a cetitorului. Dar în toate împrejurările creează o atmosferă specială în care plutește neîntrerupt în timpul lecturii și care se îmbină cu atmosfera propriului suflet, lăsând, chiar

când ai reușit să te descătușezi din ea, dăre, mai mult sau mai puțin adânci, pe suprafața accidentată a simțirii. Iar pentru sufletele fragede, lectura poate deveni adevărat uragan, care se joacă după ivire cu lucrurile întâlnite în cale. Le cuprinde în freamătul ei cald și le poartă pe drumuri șerpuinde printre înmuguriri de fragezi crini cu aromă neprihănită, sau le încercuiește în vârtejuri frenetice și le hărțuiește pe întortochiate cărări, strecurându-se printre vreascuri putrede și bălării infecte. Să ne închipuim un suflet firav de adolescent prins în rețeaua de gânduri drepte și simțăminte curate a unei cărți nedemne. Primul va căpăta aripi de lumină, cari îi vor face ființa ușoară, diafană, descopciată oarecumva de legăturile cu pământul, al doilea va avea parte de straie grele de lut, cari îi vor înăbuși toate elanurile spiritului.

Și când ne gândim că asupra tineretului se exercită cea mai mare influență prin propaganda inițiată în vederea răspândirii cărții nu putem decât să ne exprimăm îngrijorarea pentru turnura greșită pe care a primit-o Săptămâna cărții și ziua în care se cântă cărții, osanale n'ar fi îngăduit să fie puse în serviciul cărții în general, „indiferent de calitate“ ci ar trebui să reprezinte o acțiune viguroasă de scoatere în evidență a operelor prețioase atât ca realizare literară (sau valoare științifică) cât și ca înălțime etică. O sărbătorire a cărților rele, a cărților cu atmosfera viciată înseamnă să se ofere cu mare alaiu miasmele destrămării sufletești. Numai cartea în care autorul a incorporat ceea ce a avut mai distins în ființa sa, care într'adevăr reprezintă o ridicare peste banalul cotidian, spre a-ți oferi o realitate superioară, poate avea pretenții la omagii speciale. Numai ea este în drept a intra în cercul de lumină al rachetei magice care în decursul lunei Mai scânteiază pe tot întinsul țării, spre a o face vizibilă tuturor sufetelor treze. Cartea bună aduce într'adevăr foloase incomensurabile și pentru răspândirea ei nimic nu trebuie să se precupețească. Și cu siguranță la o atare carte s'a gândit înțeleptul cronicar Miron Costin când a spus „că nu este alta și mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cititul cărților“.

Dionis Popa

Pe planul ideologiei naționaliste

Nichifor Crainic : Puncte cardinale în haos

În campania de elaborare ideologică a „dreptei“ din România Dl Nichifor Crainic, cu „Puncte cardinale în haos“ contribuie cu un foarte apreciat raport. Un Maurras român, mai ales prin postura de doctrinar izolat de contactul turburător al maselor și atât de puțin prielnic aprofundărilor doctrinare. Scăpăm comparația deși Dl. N. C. manifestă o justificată oroare față de contrafaceri. S'au adus dreptei prea repetate acuze de import ideologic ca teoreticienii ei să nu se ferească de tot ce ar părea străin sau chiar să-și îngăduie critici destul de aspre fie față de fascism, nasism sau maurrasism. E cazul Dlui N. C. Nemărginita încredere ce o acordă specificului rasei și etnicului — fără a încerca prea mult a le defini — este potențată — natural, pe lângă nediscutatele convingeri și de această exagerată tendință de a se păstra pe un teren de originalitate. Acest uneori, subliniem, prea exagerat cult pentru forțele latente și vitalitate îl pune pe un plan de cercetări cari toate se concentrează în jurul alor doi stâlpi : *neamul și credința*.

E greu într'o carte care adună articole disparate să nu găsești nici disonanțe, divagații sau cotituri ideologice. *Puncte cardinale în haos* e totuși una care se apropie de această unitate și ținută dreaptă. Neajunsurile ei sunt lacune față de unele probleme. Cartea nu putea îngloba totul. Dl N. C. n'a voit decât puncte cardinale. Totuși, privind *forma expunerii*, inegalitatea e fatală. Pe alocurea stilul nu depășește pe cel al articolelor din „Calendarul“. Și ce e de neiertat sunt caracterizările de puțină ținută adresate adversarilor ideologici, învăluți într'un anonim prea străveziu. E de neînțeles această ținută chiar și atunci când doi munți de gândiri diametral opuse se încleștează într'o aprigă bătălie de talia celei care se dă acum. Stanga —

dreapta. Și dacă ne-ar interesa și recentele invective apărute în „Gândirea” am socoti că Dl N. C. în fațeta de polemist alunecă pe o pantă care nu-i face cinste. Ar fi aceasta o nouă desamăgire pentru o generație prea sătulă de lipsa de eleganță ce caracterizează scrisul ultimei decade. Și ar fi, poate, o notă discordantă, puțin integrată în ideologia Dsale, de „ridicarea omului la măsura supranaturală”.

În schimb rândurile adresate memoriei lui Mistral (Cuopo Santo) sau : Rasă și Religiiune sunt de o distinsă și demnă ținută. Mai ales literară fiindcă în foarte multe ocazii scapă afirmațiuni nedocumentate și nepermise atunci când vrei să dăruiești un neadevăr. „Cu totul altul ar fi fost mersul istoriei — spune Dsa — dacă germanii întâlneau dela început forma creștinismului pur și adevărat : ortodoxia”. Natural că altul. Însă de aici până a crede în afirmația Dlui Crainic e mult și întreg acest mult nesușinut de o argumentație care să nu se poată excepționa

Subliniem din acelaș capitol „Rasă și Religiiune” o distanțare a Dlui N. C de „rasismul german” pe care structural îl socotește fundamentul greșit ; cel puțin privit din punct de vedere spiritual-religios. „În aversiunea lor însă față de Roma, aversiune ale cărei cauze vechi le-am amintit, rasiștii intransigenți nu cunosc limite. *Ei transpun conflictul politic pe plan religios* și trag concluzii din ce în ce mai bizare”. (Sublinierea e a noastră). E în această distanțare și o ușoară aversiune față de rasa nordică mereu gata să bruscheze un echilibru odată creiat. Față de statul musolinian dimpotrivă nu are decât atașamentul dictat de realizările de până acum și prudența politică ce îl caracterizează. Scapă totuși o notă de amărăciune justificată poate mai mult din nevoia ce o aminteam în primele rânduri. „Ceeace ni se pare însă o lacună e că această politică de expansiune ideologică nu utilizează suficient ideia de latinătate. Musolini își lasă impresia că e gelos de ea și o acordă cu zgârcenie celorlalte popoare, ce se mândresc cu rudenia sângelui italic”. Foarte just. În aspectele politicii internaționale el nu scapă un gest ce ne-ar îndreptăși să credem contrariul. Dimpotrivă. Recentele simpatii Austro-Italo-Ungare ne-ar întări în convingerea că economicul domină ideia latinătății în politica externă musoliniană. Declarațiile făcute, nu de mult undeva, desvăluiesc tendința fascismului italian de a se înfăptui în stat

echilibrat pe resurse proprii, fără a se angrena prea mult în echilibristica europeană. Austria stat tampon și Ungaria la remorcă n'ar servi decât prima ca frontieră iar ultima ca grănar suplimentar. Dar această exagerată grijă pentru Italia nu poate fi condamnată după cum nu putem nici concluda la o „sgârcenie“ în conferirea unui titlu a aceluia de *latin*. Fiindcă în toate încercările de a arunca puntea de aur a conlucrării statelor latine, Italia fascistă n'a întâlnit decât ostilitatea unor organizații politice cari, la dreptul vorbind, n'au păstrat nimic în structura lor etatică din acea „virtus romana“ cu care le place a se mândri fără a o practica. Într'adevăr ce urme de disciplinată autoritate, de ierarhie sau geniu administrativ ar fi putut întâlni fascismul musolinian în atâtea „scrumelnițe fumegânde“ — utilizând expresia D-lui N. C. În Spania cronicelor aventurii? În Franța lui Blum? Unde ar putea fascismul întâlni umbra legiunilor Romei? Mișcarea lui La Roque e încă prea puțin pentru a crede într'o viitoare Franță căreia să-i „acorde“ fără sgârcenie colanul latinității. Și-apoi mai e și un pic de orgoliu, explicat poate tot prin acest geniu latin care nu putea concepe un al doilea popor egal Romei. Într'una din convorbiri cu ducele Italiei — relatează Dl Crainic — Musolini spunea: „Dacă bătălia din pădurea Teutoburgică ar fi avut altă soartă decât aceea pe care a avut-o, astăzi Germanii ar fi perfect încadrați în spiritul european. Rămânând în afara imperiului antic, ei nu s'au încadrat nici până azi în comunitatea cugetării europene“. Ciudată remarcă. Ea aruncă o elocventă lumină asupra aceluia orgoliu latin, creastă de cremene, ridicată prin și deasupra sedimentărilor istoriei până în actuala concepție a latinității în fascismul musolinian: Latinitate — dominația Romei. Da. Această dominație a Romei creiază climatul latin. Iată sensul „sgârceniei“ lui Musolini.

Revenim la același *Cuopo Santo* cu calda evocare a sudului felibru, ca să subliniem o confesiune a D-lui N. C. privind raportul între stat și credință. Undeva, amintind pe Maurras scrie: „Un singur lucru nu mă va împăca niciodată cu dânsul: pentru doctrina sa, biserica fiind o cristalizare a Franței istorice și a ordinii regale, e deci un instrument al restaurării regelui. Isus e coborât la rangul unui *Camelot du roi*“. Cunoscând convingerile D-sale asupra ortodoxiei „organice“, locul unde situază

credința în noul stat național, nu va sfârși prin a face la fel? O îmbunătățire a credinței creștine (noi nu admitem mai multe) după națiuni și încadrarea ei în stat, nu e același „proces de denaturalizare a creștinismului, de coborâre a lui la măsura omului în loc de ridicare a omului la măsura supranaturală a credinței“. Acest citat la adresa protestantismului nu s'ar putea scrie mai târziu la adresa statului național în care cele ale bisericii ar trăi tiparele, e drept încă nu indeajuns conturate, ale D-lui N. C. ? Aici, în această problemă extrem de dificilă, socotim, Dl. N. C. ar putea aduce un real și covârșitor aport în cadre cari ar depăși articolul mai ales în informație și documentare. A făcut recent — în Gândirea — o încercare prin altcineva. O clădire de pură speculație asupra căreia nici autorul n'ar dori o revenire.

Virgil Fulicea

CĂRȚI

Cezar Petrescu: *Carmen Saeculare*,

roman, Buc. Edit. „Națională Ciornei” 1936.

Este al treilea volum din *Luceafărul* sau *Romanul* lui Eminescu. Titlul evocă versul eminescian, iar moto-ul:

„... mai străbate, câte-o rază mai curată.

Dintr'un *Carmen Saeculare* ce-l visai și eu odată” sugerează dela început conturile unei atmosfere de viață frământată, în desacord cu formele goale specifice pământești ale mulțimii celor vii. Intr'adevăr, volumul este un cântec de veac, al veacului geniului, care a trecut ca un luminător ce luminează și încălzește printre firele încurcate și încălcite ale vieții psihologice și intelectuale românești din secolul al XIX-lea.

Geniu, egal supra om psihic, deci un inadapabil vieții zilnice omenești. Eminescu este un caz viu grăitor pentru ilustrarea tezei. În „*Luceafărul*” copilul — geniu este înfrățit cu natura mai mult decât cu oamenii și reflectează prin spiritul său frumusețile incomensurabile ale acesteia întocmai ca un picur de rouă în diminețile luminoase de vară. Atingerile cu oamenii sunt doar preludii pentru ceea ce va urma. Volumul al II-lea. — *Nirvana* — cuprinde epoca visării, a cugetării și a simțirii profunde, epocă în care cunoștințele se înmulțesc disproporțional cu puterile unui om. Erotismul și naționalismul sunt părțile pe care, acum, Eminescu se apropie mai mult de ceea ce este omenească. Cu dorința arzătoare de a ridica mediul spiritualicește, el încearcă să-și toarne spiritul său mare în tiparele consacrate ale vieții omenești. Rezultatul este pozitiv numai parțial. Proporțional însă cu acest rezultat umbre din ce în ce mai dense întunecă bolta senină a gândirii și simțirii. *Carmen Saeculare* — vol. III. — este apogeul acestor ciocniri între lumină și întunec, între curățenia spiritului și murdăria animalică a vieții omenești. Problema existenței constrânge spiritul — geniu la coborire totală în viața reală a funcțiunilor și a intrigilor meschine. Durerile, desamăgirile și întâmplările absurde, se țin lanț contribuind toate la împănizarea cu ceață a strălucirii *luceafărului* cu raza atât de vie și curată la răsărit.

Tehnica se menține aceeași ca și în celelalte volume, cu excepția predominării fragmentarului. Eminescu din acest volum, deși în mijlocul vieții frământate, este totuși spiritualizat. De aci lipsa realului omenesc?? Se poate. Dar atât evolutiv în cursul celor trei volume, cât și în cadrul spiritual al operei sale, Eminescu real nu poate fi decât așa cum l-a prezentat dl. C. Petrescu: în puțină și incidentală atingere cu viața, deajuns însă ca să-i ofere prilejul unei adânci sondări prin observație și în concluzie, de cele mai multe ori a unei dureroase suferinți.

Desigur, s'ar putea impune discuției multe probleme în legătură cu romanțarea vieții oamenilor mari și, în special la noi, cu cea a romanțării vieții lui Eminescu. Ori câte ar fi și ori care rezolvirea lor, la negarea necesității vieților romanțate, ca unele ce îmbină utilul cu frumosul, nu credem că se va ajunge. Deocamdată, oțitem discuția lor.

Lucrarea dlui C. P. — vol. I. II. III. — este o carte de vrajă spirituală, o istorie de o curățenie biblică a unui spirit mare coborât din „sferele... de ghiață, cu razele... de foc” să domnească între oameni, tinzând ridicarea tuturor la domnirea spiritului. În acelaș timp este și o carte de simțire românească, puternică și curată, capabilă să reinvie și să retușeze sentimentele ori cui va citi-o cu intenția bună și curată. Deaceea, dacă am avea puțința, i-am mijloci citirea mai mult decât cu o simplă recomandare.

N. Comșa

Ion Pillat : Portrete lirice, Ed. „Cugetarea“.

Ne lipseau până acum de curând priviri de ansamblu asupra multora din personalitățile literare streine, trecute prin filiera de simțire și apreciere românească. Poate, într'o oarecare măsură, Paul Zarifopol a reușit s'o facă, dar să nu uităm că el era înainte de toate un european, tot așa de apreciat la Paris ca și la București. În Ion Pillat însă, vedem un Român, mai întâi și în al doilea rând un european. Un suflet larg, cum numai foarte rar poți întâlni la creatorii înșiși, atunci când e vorba să aprecieze pe alții. Ceea ce este surprinzător în acest volum de „Portrete lirice”, este varietatea lor. Dela Cervantes cu al său

Don Quijote socotit drept „sufletul spaniol, care, pornit să cucerească după dominația pământului chiar imperiul inaccesibil al cerurilor, se reîntoarce, înfrânt într'o luptă neegală, din vastele și neasemitele lui peregrinări“, printr'un salt destul de îndrăzneț ajungem la lirica lui V. Hugo. Reproducem din acest studiu un pasagiu caracteristic pentru scrisul dlui Pillat și care e o admirabilă caracterizare a uriașei personalități franceze: „Ca și pământul sau marea — ca natura — această operă, aproape cosmică, conține totul: elemente moarte și vii, amestec de semințe, muguri și foi veștede, amalgam de contrarii. În fața ei adăstăm uimiți ca în preajma unui fluviu mareț, când turbure și mugitor, pleznit la izvoare de ploii năpraznice, când limpezit cu jocul stelelor pe unde abia murmurătoare. Un fluviu, care alunecă în timp și în spațiu, totodată, și în care curge poezia veacurilor trecute și mijeste cântecul vremilor viitoare.

Hugo e răscrucea unde sfârșesc drumuri poetice vechi și din care pornesc altele nouă, pe care le utilizează, adesea inconștient, și lirica contimporană; el e locul geometric unde trecutul și viitorul literaturii franceze și europene se întâlnesc; dar mai e, înainte de toate, „ecoul sonor“, amplificatorul prodigios, așezat de destinul poetic al nației sale în miezul sufletului francez. El concentrează toate freamătele și toate cântecele acestui mare suflet colectiv. Ii dă formă și ritm, îi dă suflet și culoare“. (P. 35).

Baudelaire, nefericitul poet francez, este și astăzi actual, adulat sau contestat. Dintre poeții moderni francezi *Paul Claudel*, ne-a dat o poezie „continuă afirmare a existenței lui Dumnezeu, printr'o descoperire continuă a Universului care-și mărturisește mereu creatorul“ (p. 981) pentru ca să nu mai amintim pe *Jammes, Pegury, Valery, Fargue, Romain*, toți caracterizați și încadrați curentului căruia aparțin.

În afară de acestea trebuie amintit „*Goethe, poet liric*“ și *Spre un nou clasicism german* cari completează volumul.

Pornite din sufletul poetului dublat de un om de vastă cultură, aceste portrete, scrise cu siguranța pe care și-o dă cunoașterea temeinică a operei cuiva, umplu golul simțit de mult. Să așteptăm dela dl. Pillat și portretele unora dintre scriitorii noștri? Am fi bucuroși, după acest strălucit început, să le avem cât mai curând.

V. Stoica

Adrian Maniu : Poezii din Carmen Sylva,

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II.“

De curând s'au comemorat 20 de ani dela moartea Reginei Elisabeta, tovarășa de viața a gloriosului Carol I. Prima noastră regină aducea cu ea o fire sensibilă, o fire de artistă. Gândurile și sentimentele i-au luat forma într'aripată a verbului, și turnate în slove au format apoi o întinsă și valoroasă operă. Carmen Sylva a fost o scriitoare în adevăratul înțeles al cuvântului. Câți n'au rămas încântați de minunatele „Povești ale Peleşului“ și câți nu au putut simți gingășia operei ei poetice? Dacă pentru publicul nostru este încă, din acest punct de vedere, aproape o necunoscută, trebuie să ne gândim că a scris într'o altă limbă și opera i-a fost abia în mică parte tradusă.

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II.“ își împlinește o pioasă datorie de recunoștință tipărind, într'un elegant volum, o parte din poeziile Carmen Sylvei. Poetul Adrian Maniu ne-a dat o bună traducere a câtorva din poeziile Ei. Carmen Sylva ne apare ca o visătoare, cu o pronunțată notă de melancolie.

Legată sufletește de pământul țării Sale adoptive i-a observat și cântat frumusețile ca și suferințele. Pe țăranul român, de exemplu, nu l-a privit ca pe un simplu decor al pământului, ci ca pe un chinuit muncitor, trudind să-și scoată hrana din brazda adâncă.

„Ogorul românesc vrea brazdă grea, adâncă,
Opt boi, căznind, muncesc în opintirea jugului,
Din zorii reci și până în dogoarea amurgită, încă,
Duși de țăranu 'n strae albe și de mierea lui.

Prin glie ea mânând, el împingâng la coarne,
Trudesc din poalele pământului să zămislească rodul.
Și când noptat, puzderii nestemate'ncep pe cer să se rostoarne,
Se 'ntorc sleiți, desculți, purtând în brațe plodul“.

La arat, (pag. 19).

Sunt accente de sinceritate, de participare parcă, la această trudnică muncă, accente, ce n'au fost atinse de poeții noștri. Și să ne gândim că trăia în vremea fericitului bard dela Mircești,

^{c5}
 Vasile Alexandri, cântărețul „Rodicăi“ și al țăranilor decor. Regina l-a văzut mai adânc, l-a simțit și l-a înțeles mai bine pe acest țăran decât boerul de pământ.

Nu a rămas streină de sufletul poetei-regine, nici comoare noastră de tradiții și poezii populare. În „Ciobănească“, se resimte mult „Miorița“ :

„Bâr — mioarelor,
 Iar pornim spre nor,
 Din câmp de mohor,
 Dela sterp ponor,
 Cu negru izvor
 Bâr — bârsanelor“.

(p. 80.)

Tot așa frumusețea sălbatică încă a Carpaților noștri, la poalele cărora și-a trăit o bună parte din viață :

Lăsând Sinaia, plaiul suitor răzbate,
 Spre stânci rostogolite într'al Peleşului vad ;
 Peste puhoai, ferigi, buturugi, zăgazuri răsturnate,
 Acolo izbucnesc Carpații o cetate, din oștiri de brad.

Bucegii — amenință cu iazmen'n urmă, dedesubt,
 Pe când urcușul, drum spre cer desface ;
 La vâgăuna unde stau infipți molifiți cu vârful rupt,
 Cuvântul sufletului cântec se preface.

Torentul prăbușit, în fund de văi vuiște ;
 Când din hășiș, spre pragul creștelor călcând,
 În legănat, cu nepăsare, ursul hoinărește,
 Iar vulturul pe slăvi rotește priveghind“.

Spre culmi (p. 28.)

Dacă n'ar fi în întreaga operă a Carmen Sylvei decât această preocupare de țară și de frumusețile ei — cari, implicit, au fost cunoscute odată cu opera în streinătate, într'o vreme când România era considerată de mulți o țară balcanică și sălbatică — dacă n'ar fi gingășia sentimentelor din celelalte poezii, tot ar trebui să ne intereseze și să o cunoaștem mai bine. Scriitorii trebuie judecați nu numai după eternitatea realizării artistice, ci și după timpul și împrejurările în care au trăit și au scris.

V. Stoica.

Dr. Nicolae Brînzeu : **Semănătorul** tom. 1. (Catehetica)

— Lugoj, 1936 —

Pentru regenerarea moravurilor unui popor, se recurge la pregătirea unei generații noi, care obișnuit începe cu copii de școală. De aceea, și pe teren religios, în vederea acestui scop, se recurge la catehizarea copiilor. Însă pentru înfăptuirea unei opere educative, cu mai mulți sorți de izbândă se cere și o metodă bună. Și această metodă, necesară cateheților noștri, lipsea până acuma. De acest lucru s'a sesizat cel dintâi inspectorul general catehet Păr. dr. Nicolae Brînzeu, care a dat la iveală o prețioasă lucrare în acest domeniu: *Catehetica*.

Sunt în această lucrare, capitole de doctrină pedagogică și religioasă, și, în cea mai mare parte, de practica principiilor acestor doctrine, cari pot servi de informație tuturor acelor cari se ocupă cu *educația*.

Înainte de a trata pedagogia catehetică propriu zisă, Păr. Brînzeu face un scurt istoric al *magisterului* bisericii în decursul veacurilor, ~~de la~~ *profetism* până la activitatea învățătoarească a Mântuitorului. Apoi într'un scurt rezumat arată sistemele și principiile de educație din istoria învățământului în general, care în zilele noastre a ajuns complet laicizat, deși „Statului îi revine dreptul la educație în urma părinților și Bisericii, și numai în acord cu interesele unei bune formațiuni creștinești și cetățenești”. (p. 11).

Pedagogiei și educației, Păr. Brînzeu îi dă o definiție, nu numai științifică (asemănătoare cu a d. G. G. Antonescu), dar și creștinească, deosebită de a pedagogilor cunoscuți, „*educația este formarea omului în vederea ultimului scop*”. Iar scopul educației este „formarea omului la starea de a merge singur înainte. De aceea educatorul va imboldi forțele tinerești și trezindu-le încredere le va lăsa să meargă singure înainte. Unde reușește, educația și-a atins scopul, unde nu, ea este pur mecanică”. (p. 31).

După expunerea tuturor condițiilor necesare unui bun învățământ, dă ample lămuriri și sugestii potrivite asupra planului de învățământ catehetic, după cei mai buni metodiști ai școlii românești și streine. Cea mai mare parte a lucrării însă,

este consacrată pedagogiei speciale a religiei, catehetice. Aici expune documentat istoricul învățământului religios și a catehismelor streine și românești, precum și materia de instruire catehetică. Învățământul religios catolic a luat o dezvoltare treptată din primele veacuri ale creștinismului, ajungând strălucirea prin sec. XVI și XVII, cu Sf. Francisc de Sales, Holzhauser, Vincent de Paul, Jean dela Salle, etc.

Materia de instruire catehetică, cuprinde, în ordine obiectivă, tot ce a rânduit D. N. I. Hr. iar în ordine subiectivă, — precizează Păr. Brinzeu — materia instrucției catehetice o determină condițiile de viață și capacitatea de înțelegere a copiilor. (p. 123). Pentru expunerea materiei, metoda de predare să aibă la bază principiul activismului. Catehetul să întrebuințeze orice ocaziune i s'ar oferi în acest scop: o nuntă, o procesiune, o înmormântare, etc., fiind foarte bune prilejuri pentru lecție. În fine, materia cuprinsă în manualele noastre de religie — atât a cursului primar, cât și secundar — este însoțită de îndrumările necesare pentru chestiunile cele mai gingașe, cum ar fi s. ex. misterul Sf. Treimi, cele *două naturi* ale Mântuitorului, etc. cari, prin anumite întrebări din partea elevilor, ar putea pune pe catehet în cea mai dificilă situație. O logică și intuitivă expunere a problemelor religioase, conform sugestiilor date de Păr. Brinzeu, nu numai că ar înlătura nedumeririle încolțite în sufletele unora, dar ar feri învățământul și de prea multul dogmatism și misticism, cari se memorează în școlile noastre — în majoritatea cazurilor — într'un mod pur mecanic.

„Catehetica“ Păr. Brinzeu, este o lucrare de mult simțită în literatura noastră pedagogică — religioasă, scrisă cu competența pedagogului și *dentologul* pătruns de adevărul lucrurilor. Ea va servi ca un prețios ghid pentru cei ce se ocupă cu catehizarea tinerelor vârstare, ca și pentru întocmirea viitoarelor lucrări de genul acesta.

T. Aștilean

CARNET

Citind revistele românești din ultimul timp, ne-a reținut atenția discuția dintre d. Mircea Eliade și Zaharia Stancu pe tema „generației în pulbere”. Dl. Zaharia Stancu a relevat *prăbușirea* tinerei generații, bilanțul ei deficitar, după ce, acum zece ani, promitea cucerirea tuturor pozițiilor spirituale. Dincolo de reclama, realizările tinerești n’au egalat intensitatea atacului împotriva vechilor stări de lucruri — observa d. Zaharia Stancu. Dl. Mircea Eliade, unul dintre inițiatorii mișcării iconoclaste de acum câțiva ani, a răspuns acuzațiilor din revista „Floarea de foc” printr’un articol din „Vremea” din 24 Mai 1936. Acuzei de sterilitate pe teren științific, d-l Eliade îi scoate înainte numele matematicienilor tineri „cu renume universal” Grigore Noisil, Țițeica și Teodorescu, numele fizicianului Șaba Ștefănescu, naturalistului Radu Codreanu, ca și numele d-lor C. Noica („un gânditor și un erudit”), Emil Cioran („o apariție fenomenală în cultura românească”), Traian Herseni, H. H. Stahl, Alexandru Elian ș. a. În domeniul literar, puterea creatoare a tinerei generații e justificată de nume ca: Anton Holban, Ion Călugăru, Sergiu Dan, Mihail Sebastian, Lucia Demetrius, Dan Petrașincu, Dan Botta, Virgil Gheorghiu, Emil Gulian, Ion Bîberi. D-l Mircea Eliade rezumă: „Dacă aș încerca să înșir măcar numele proeminente ale tinerilor care au creiat în filologie, istorie, arheologie, istoria literară, aș depăși cu mult limitele unui articol. De altfel, nu intenționez să fac un bilanț al activității științifice, filozofice și istorice a tinereii generații. Vreau numai să amintesc că în absolut toate ramurile de activitate, camarazii noștri de vârstă au dat dovadă de *puteri creatoare*, nu de simplă erudiție, ci de puteri creatoare. Nu înțeleg deloc cum poate fi numită sterilă și pulverizată o generație care a primenit toate disciplinele, a demascat improvizatia și semidoctismul înaintașilor, a făcut lucrări care, calitativ, sunt incontestabil superioare creațiilor înaintașilor”. Iar despre revoluția realizată pe teren literar dl M. Eliade anunță: „Să nu uităm, mai ales, că acești tineri scriitori au introdus o altă viziune literară: au primenit tehnica literară, au rupt hotarele strâmte în care se sufoca epica românească, au modificat

ststructura morală a „omului“ din cărțile lor“. La acestea, dl. Zaharia Stancu a răspuns: „Rândurile mele, puține și triste, nu constituiau un atac nici împotriva întregii generații, nici împotriva celor ce s'au simțit vizați. Ele aveau de scop să rușineze autorii tineri, reclamagii, să-i trezească și să-i învețe a suporta critica justă. Să-i obișnuiască să fie măsuțați la adevărata lor înălțime“. (Floarea de foc, 28 Mai 1936). Coborită din sfera generalităților, discuția restrânsă la elementele reprezentative ale generației tinere, e în continuare.

Din ancheta revistei „Da și nu“, 5 Iunie 1936, asupra crizei romanului românesc, reținem răspunsul d-lui Prof. Mihail Dragomirescu, care susține că nu avem o criză a romanului, ci „o inflație de maculatură“. Poate că nu e fără interes a însemna opinia aceluiași critic asupra valorii romanelor ce reprezintă viața lui Eminescu (Cezar Petrescu — Lovinescu): „Aceste romane sunt ca niște scaeți pe surtucul lui Eminescu. Fac bine aceste romane (întocmai ca și scaiul) că atrag atențiunea asupra marelui nostru poet; dar, ca și scaiul, îl desfigurează măcar în privința hainelor. Ele sunt opera unor scriitori care vor să întrețină curiozitatea publicului agățându-se de o personalitate intrată în conștiința publicului“. Aceasta, cu titlu de document. — Interesante articole semnează: Mircea Eliade (Despre destinul romanului românesc), Pericle Martinescu (Inactualități asupra romanului), Ovidiu Papadima (Pentru o singură literatură: cea cinstită...).

În 15 Iunie s'au împlinit 47 de ani dela moartea lui Mihai Eminescu. Demn de reținut e faptul că abia după 47 de ani dela moartea poetului avem o lucrare critică asupra vieții și operei lui. E monumentală lucrare a d-lui Gh. Călinescu, premiată în această primăvară de Academia Română cu premiul de 100 de mii de lei. — Plină de sugestii și cu totul nouă e interpretarea pe care filozoful Lucian Blaga o dă poeziei eminesciene în volumul al doilea din trilogia culturii — „Spațiul Mioritic“. Dar nu despre ele vreau să vorbesc în acest carnet. Rândurile fără pretenții de aici n'ar putea cuprinde valoarea lor excepțională. Notez doar revista închinată acestui moment, *Sfarmă-piatră*, II, 29 din 11 Iunie 1936. Dl. Nichifor Crainic vorbește despre Eminescu ca *zeu al tineretului* naționalist de azi și-l consideră ca piatra din capul unghiului României noi

de mâne. — Articolele ce urmează privesc toate câte o latură a celei semnificative ideologii politice: Eminescu și destinul românesc, Eminescu — gânditor politic, Mitul eminescian, Eminescu printre oameni, Marele răsvrătit. — Sărbătorești, și totuși inedite ca intuiție, rândurile d-lui Dan Botta despre „Eminescu cel invins“.

R. B

INSEMĂNĂRI

D. Octav Șuluțiu și Unirea; D. Oinsifor Ghibu și Mitropolitul Vasile Suci

Nu a fost niciodată în intenția noastră, la această revistă, să polemizăm cu cineva și n'o facem nici acum. Dacă, totuși, încrestăm cele ce urmează, se datorește faptului, că în publicistica noastră și în majoritatea opiniei publice, se creiază, voit, o anumită stare de spirit dăunătoare bunului mers al lucrurilor. Biserica română unită cu Roma, este ținta atacurilor și calomniilor de tot felul, ca și când toate relele de care suferim ca neam și țară, ar porni exclusiv dela ea. O brumă de cinste se cere dela toți acești detractori, cari, în loc să arunce săgeți veninoase și otrăvitoare, ar face mai mult bine neamului ocupându-se de alte probleme vitale. Socotim că nu va fi cazul să revenim altădată asupra acestei chestiuni.

* * *

Octav Șuluțiu, cunoscut prin cronicile sale literare, scrie și istorie. Aceasta ocazional, dar cu multă pretenție. În „Vremea“, numărul de Paști, semnează un articol: *Vieți de jertfă: Horia, Cloșca și Crișan*. Nu am avea nimic de obiectat. E liber fiecare să scrie despre ce vrea și cum vrea, dar, socotim noi, în marginile unei bune cuviințe. Ori dl. Șuluțiu, în cadrul amintitului articol ține morțiș să-și exprime părerea despre Unirea dela 1700. O însemnăm aci, pentru judecata sănătoasă a tuturor, fără nici un comentariu: „Timp de peste 30 de ani românii ortodocși sunt agitați din cauza eforturilor de catolicizare, depuse de curtea

Habsburgică. În dorința de a fi plăcută curții, armata comitea acte de cea mai mare nedreptate împotriva acelor care nu voiau să urmeze unirea cu Roma. Câțiva popi caraghioși trecuseră într'adevăr la un catolicism hibrid și azi încă existent, deși ridicol, dar periculos. Țăranii nu înțelegeau să renunțe la ortodoxia lor. Pentru că aceasta se confundă pentru ei cu însuși românismul; de aceea el nu știe de religie, ci de lege. În răscoalele sale poporul și-a găsit un vajnic conducător în călugărul Șofronie, vajnică siluetă de popă militar. Mai înainte fusese tras în șapa Visarion, o altă căpetenie, dar pe Șofronie nu l-au mai putut birui Imperalii, căci poporul murmură prea tare. Și ortodoxia a biruit“.

* * *

Tot ca un ecou venit din pene pătimășe încrețăm și ieșirea dlui Onisifor Ghibu, specializat în denegarea oricărui merit, oricărui simțământ românesc, pentru „Uniați“. În revista „Țara Bârsei“, Martie—Aprilie 1936, pag. 145, scrie despre *Morminte proaspete de vlădici români*, ocupându-se, printre alții și de regretatul Dr. Vasile Suciu, marele Mitropolit al Blajului. „Harnic gospodar și erudit teolog“ judecat „în raport cu mediul și cu timpul în care a trăit și, mai ales, cu idealurile cari l-au animat față de patria întregită și față de rolul acesteia în istoria viitoare... Mitropolitul Suciu ni se prezintă ca un om preocupat exclusiv de nevoile momentane ale unei Biserici, care nu și-a putut fixa timp de 235 de ani caracterul său specific în vieța neamului și care, în *România ortodoxă*, se vedea pusă în situațiuni extrem de grele pe cari n'avu curajul să le infrunte cu toată bărbăția. Mitropolitul Suciu, a fost desigur o slugă credincioasă a bisericii sale, dar n'a fost un erou religios, cum s'ar fi convenit să fie un om în situația lui și în vremuri așa de grele și de mari — și n'a fost nici un mare patriot care să fi cuprins în sufletul său și în mintea sa întreg neamul românesc, cu întreg destinul său actual și viitor. El și-a salvat pentru moment Biserica sa dintre Scylla și Charibda, dar prin aceasta neamul său n'a ieșit întărit, iar, după moartea lui, Biserica sa a ajuns într'o situație mai grea de cum fusese la început. Moștenirea rămasă pe urma mitropolitului Suciu înregistrează, ce e drept, o serie de instituții școlare și caritative prețioase și un rar exemplu de muncă și de jertfă pentru binele altora, dar aceste însușiri nu

sunt deajuns pentru *vremuri ca acelea în cari a trăit și cari cereau fapte eroice*". (Sublinierile sunt ale noastre).

Iar mai departe, depănându-și gândurile în legătură cu moartea altor vlădici, ajunge la concluzia că: „Mitropoliile de Blaj și Sibiu trebuiesc socotite ca simple episoade necesare în evoluția poporului nostru, după cari trebuie să intrăm în *epoca de glorie a creștinismului românesc*, bazat pe jertfirea ambițiilor personale, pe dragostea frățească, pe devotamentul pentru Christos și pentru Patrie!”

Că a fost răposatul Mitropolit ceva, nu o poate nega nici d. Ghibu, dar nu poate admite deloc că a fost un *mare Român*, cel puțin de talia dsale, că a fost în România aceasta ortodoxă, un „erou religios în vremurile grele și mari” de care a avut parte. Cum ar fi trebuit să muncească și să trăiască altfel acest om care a vărsat lacrimi pentru biserica sa, care a lucrat așa chinuit trupește cum a fost, pentru adâncirea sentimentului religios nu pentru smălțuirea unui gol dureros — din nefericire existent, azi la noi Români — ca să devină „erou”? Erou, poate în concepția lui Ghibu, este acela care își duce supușii la pierzanie — fie sufletească sau trupească? Erou e cel care, trecând peste credința lui neștrămutată în Adevăr, bruschează stările de fapt hotărâte de pronia cerească, de dragul unui atribuit ce i l-ar da d. Ghibu? În acest caz, *da*, Vasile Suci, *n'a fost un erou*.

Cât privește acum faptul că mitropolia de Blaj ori de Sibiu, n'au fost decât episoade *necesare* pentru a intra în epoca de glorie a *creștinismului românesc*, socotim că nu mai e de lipsă să întistăm. Isus Hristos n'a întemeiat o biserică românească sau de altă naționalitate, ci *o singură biserică pentru toată naționalitățile*. De aceea ar trebui să înțeleagă și d. Ghibu și alții de talia dsale, că legătura de sânge comun, trăirea în cadrele acelorași hotare cu aceleași simțăminte și aspirații de viitor *e una*, iar credința în Dumnezeu *e alta*; că tot așa de mare Român și mare patriot este un catolic, după cum este un ortodox; că *România nu este o țară ortodoxă, ci o țară românească, în care trăesc Români în majoritate de credință ortodoxă*. A judeca altfel lucrurile însemnează a ignora voit cele mai elementare adevăruri — de mult și de o lume întreagă stabilite.

Apelul „Astrei“

„Asociațiunea noastră trăiește zile de adâncă și îngrijorată frământare. Față de cerințele culturale tot mai mari, cari sporesc in timpul din urmă, „Astra“ simte insuficiența activității tradiționale, iar eforturile, de a-și acomoda programul și realizările culturale acelor cerințe, in condițiunile de azi, nu pot duce la rezultatul dorit. Se cere unirea forțelor și noi suntem desbinați, se cere o mai mare sensibilitate și o mai hotărâtă reacțiune față de declinul etnic, care a început și cei mulți sunt indiferenți, se cer mijloace materiale mai multe pentru ca rodul activității noastre culturale să fie mai mare și „Astra“ nici odată nu a fost atât de puțin ajutată, ca in vremurile acestea de multe cerințe și de mare primejdie.

Un materialism exagerat, un individualism tot mai accentuat slăbesc progresiv temelile existenței noastre ca neam, forțele și instituțiunile îndrumătoare și generatoare de viață românească, credința strămoșească, patrimoniul etnic, familia. Se uită obligațiile față de trecut îndatoririle față de viitor, necesitatea de a lupta și jertfi pentru un bine superior etnic și domină grijile materiale ale momentului, setea după satisfacții ușoare, individuale, obținute fără trudă și jertfă. A căuta și afla defecte la frați, a ponegri și desbina pe alții, chiar dacă sunt Români, a devenit un căutat mijloc de afirmare și ridicare proprie, care umbrește bucuria, de-a fi înfărsit toți împreună într'o singură țară românească și slăbește forțele, menite să ne conducă — solidari — pe drumul propășirii etnice.

Se pierde port, cântec, dans, tradiție românească, se یرهște comoara moștenirii etnice, protectoare a ființei noastre românești, își pierd forța lor îndrumătoare, credința, conștiința românească, cinstea, demnitatea, modestia, se desorganizează familia, scade natalitatea și slăbește forța de luptă și rezistență.

In Secuime așteaptă zadarnic sute de mii de suflete, odinioară românești, rechemarea la matcă, in Banat se sting in grozava nepăsare chiar și a localnicilor, o mândră populație românească, iar la granița de nord-vest dușmanii noștri de ieri și de mâine își sporesc, nestingheriți de nime, forțele pe pământul hotarnic românesc.

Iată cum reușim să irosim in decurs de scurte decenii co-

moara unui patrimoniu, agonisit în lungi secole de lupte, jertfe de sânge și suferinți, de un neam întreg.

Remediul în această stare morală morbidă nu este binele material, bunăstarea, ci mobilizarea tuturor conștiințelor românești unirea tuturor în jurul unui crez, capabil să ne disciplineze gândurile și să ne îndrepte faptele spre calea ascendentă a propășirii românești. A contribui cu toate forțele la generalizarea acestui crez și la îndreptarea spre bine a gândurilor și faptelor noastre, iată rostul vechiu în formă nouă al Asociațiunii noastre. Așa cum înainte acest sanctuar al limbii și culturii noastre, „în loc să ne desbina în confesiuni sau în partide politice, ne aduna și unea pe toți la o sfântă agapă, precum era cea gustată de creștinii din biserica primitivă a lui Isus Christos“ (G. Barițiu) așa și în viitor „Astra“ va trebui să ne unească pe toți în solidară muncă pentru păstrarea și regenerarea patrimoniului etnic și a forțelor vii, hotărâtoare pentru viitorul nostru“.

Așa glăsuște, apelul lansat de curând de către conducătorii „Astrei“, fruntași ai vieții noastre culturale. Din el se desprinde nevoia unor noi îndrumări și orientări pentru bătrâna societate de cultură. Spiritul de jertfă care a stat la baza prosperității ei în trecut, azi nu-l mai găsim. Un formalism grav și un biurocratism rău înțeles i-a luat locul.

Ca să trăiască pe viitor, „Astra“ are lipsă de viață, de mișcare. Câteva discursuri ocazionale nu însemnează cultură; după cum o adunare generală anuală nu însemnează activitate. Evident toate acestea din cauză că, la un moment dat, inițiativa particulară s'a socotit dispensată de a mai veni în ajutorul societății așteptându-se sprijinul material dela stat. Și se știe cum vine statul în ajutorul instituțiilor culturale și cum lucrează de „bine“ acestea atunci când au un buget care le vine de-a gata.

În preajma adunării comemorative de trei sferturi de veac, care se va ține aici la Blaj în Septemvrie, este de datoria conducătorilor să fixeze „Astrei“ un drum potrivit cerințelor vremii, să se fixeze poziția ei față de instituțiile de cultură existente: Liga Culturală, Fundațiile „Principile Carol“, etc. și prin orice mijloace va găsi de cuviință să sune din nou mobilizarea lumii românești la marea bătălie culturală pe care trebuie să o dăm până nu va fi prea târziu.

